

Powiat Strzelecko – Drezdenecki

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
i WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
NA TERENIE POWIATU
STRZELECKO – DREZDENECKIEGO**

Październik 2010r.

ABRYŚ
Spółka z o.o.

ul. Daleka 33,
60 – 124 Poznań

tel. (+48 61) 65 58 100

fax: (+48 61)65 58 101

www.abrys.pl

e – mail: projekty@abrys.pl

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
i WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
NA TERENIE POWIATU
STRZELECKO – DREZDENECKIEGO**

Zespół autorski

mgr inż. Wojciech Przybycin

mgr Joanna Witkowska

mgr Michał Grek

Magdalena Ferfet

1. WSTĘP	7
2. CELE I ZADANIA PROGRAMU	7
3. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZKIEGO	8
4. STAN PRAWNY	12
5. KONCEPCJA ZARZĄDZANIA „PROGRAMEM ...”	20
6. UWARUNKOWANIA REALIZACJI „PROGRAMU...”	23
7. KLASYFIKACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	23
8. BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU POWIATU STRZELECKO – DREZDENECKIEGO	27
BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY STRZELCE KRAJEŃSKIE	29
BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY STARE KUROWO	31
BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY DOBIEGNIEW.....	33
BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY ZWIERZYN	33
BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY DREZDENKO	34
9. PROPONOWANE WARIANTY USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	38
10. FINANSOWANIE USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	39
11. HARMONOGRAM USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	56
12. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZEPISÓW BHP W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO USUWANIA WYROBÓW AZBESTOWYCH	61
14. PODSUMOWANIE	69
15. ZAŁĄCZNIKI	70

Spis Tabel:

Tabela 1. Wykaz wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłowych czynników zawierających azbest, szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (na podst. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy; Dz. U. Nr 217, poz. 1833 z późn. zm.)	11
Tabela 2. Wskaźniki monitoringu	22
Tabela 3. Zastosowanie materiałów budowlanych zawierających azbest.....	25
Tabela 4. Kierunki wykorzystywania azbestu.....	25
Tabela 5. Użytkowanie gruntów w Powiecie Strzelecko-Drezdeneckim	27
Tabela 6. Liczba mieszkańców w powiecie według zameldowania w latach 2006-2009	28
Tabela 7. Ilość wyrobów azbestowo-cementowych występujących na terenie gminy Strzelce Krajeńskie w poszczególnych miejscowościach.....	30
Tabela 8. Ilość wyrobów azbestowo-cementowych występujących na terenie gminy Stare Kurowo w poszczególnych sołectwach.....	32
Tabela 9. Szacunkowy stopień pilności usunięcia wyrobów azbestowo - cementowych.....	32
Tabela 10. Powierzchnia oraz waga wyrobów azbestowych na terenie powiatu strzelecko – drezdeneckiego z podziałem na poszczególne gminy	36
Tabela 11. Koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu powiatu w rozbiciu na poszczególne gminy	37
Tabela 12. Charakterystyka składowiska w Gorzowie Wlkp. – Chróścik (stan na 30.11.2006 r.)	56
Tabela 13. Koszty usunięcia 1 m ² płyt azbestowo-cementowych (demontaż, pakowanie, transport, utylizacja).....	58

Tabela 14. Koszt utylizacji na składowiskach	58
Tabela 15. Harmonogram rzeczowy na lata 2010 – 2032.....	59

Spis Rysunków:

Rysunek 1. Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.	21
Rysunek 2. Położenie Gmin Powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego na tle województwa Lubuskiego	28
Rysunek 3. Usuwanie wyrobów azbestowych:	65
Rysunek 4. Przygotowanie wyrobów azbestowych do transportu:	67
Rysunek 5. Pokrycie dachu eternitem	68
Rysunek 6. Ściana boczna budynku z płyt cementowo-azbestowych:	68
Rysunek 7. Znaczne uszkodzenia powierzchni azbestowych płyt falistych na dachu budynku:	68
Rysunek 8 Przykład dzikiego wysypiska odpadów azbestowych:.....	69

Spis załączników

Załącznik 1. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162, poz. 1089).....	70
Załącznik 2. Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich występowania.....	72
Załącznik 3. Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone	73
Załącznik 4. Wykaz podmiotów uprawnionych do prowadzenia prac związanych z azbestem na terenie powiatu strzelecko – drezdeneckiego	74

1. Wstęp

Azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie wyrobów już istniejących.

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. "Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032". Program zastępuje dotychczasowy "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski". Utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu.

W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie Programem prowadzi powołany przez niego Główny Koordynator. Zadaniem Głównego Koordynatora jest przede wszystkim zapewnienie efektywnej realizacji wszystkich zadań finansowanych bezpośrednio ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki.

Szczegółowe zadania zostały określone w rozdziale 4. Koordynacja i monitoring.

Program określa zadania niezbędne do zakończenia procesu oczyszczenia kraju z azbestu, wynikające ze zmian gospodarczych i społecznych, jakie wystąpiły m.in. w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Zadania te, przewidziane do realizacji na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym, ujęto w pięciu blokach tematycznych. Są to działania legislacyjne, edukacyjno-informacyjne oraz monitorujące realizację Programu przy pomocy elektronicznego systemu informacji przestrzennej. Dokument opisuje również szczegółowe czynności związane z usuwaniem azbestu oraz ochroną zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego.

Podstawą prawną wykonania programu jest obowiązek wynikający z „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

2. Cele i zadania programu

Celem programu jest :

- spowodowanie oczyszczenia obszaru gmin wchodzących w skład Powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie szkodliwego wpływu i niebezpiecznych dla zdrowia ludzkiego skutków działania azbestu,

- spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- pomoc mieszkańcom powiatu w realizacji kosztownej wymiany płyt cementowo – azbestowych w sposób zgodny z przepisami prawa.

Zadaniem programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest. W programie zawarte zostały :

- zinwentaryzowane ilości wyrobów azbestowych oraz ich rozmieszczenie na terenie gmin wchodzących w skład Powiatu Strzelecko-Dziedzice,
- szacunki jednostkowych kosztów usuwania dachowych pokryć azbestowych i płyt azbestowo cementowych,
- propozycje odnośnie udzielania przez samorzady pomocy mieszkańcom w realizacji programu,
- potrzeby kredytowe.

3. Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego

Azbest jest nazwą handlową sześciu różnych minerałów z grupy serpentynów i amfiboli występujących w postaci włóknistych skupień. Pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia.

Azbest jest materiałem praktycznie niezniszczalnym, nie ulega on bowiem ani degradacji biologicznej, ani termicznej, w związku z czym po wprowadzeniu do środowiska może on pozostawać tam przez dziesiątki, a nawet setki lat. W handlu powszechnie stosowano trzy rodzaje minerałów :

- krokidolit, „azbest niebieski” ma najkorzystniejsze właściwości mechaniczne, przez co był najchętniej wykorzystywany w przemyśle. Należy do grupy amfiboli, jest najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny - najwcześniej wycofany z użytkowania w latach 80 - tych,
- amosyt, „azbest brązowy”, należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem. Ma włókna sztywniejsze i mniej giętkie

w porównaniu z chryzotylem. Nie spotykany w wyrobach produkcji polskiej, stosowany w wyrobach europy zachodniej, często w formie tynków i natrysków ogniochronnych,

- chryzotyl „azbest biały” - przedstawiciel grupy serpentynu, - jest uwodnionym krzemianem magnezu, który znalazł zastosowanie głównie do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, włókienniczych, izolacyjnych, uszczelniających i ciernych.

Dla uniknięcia groźby chorób, organizm nie powinien być ekspozowany na powietrze „znacznie” zanieczyszczone pyłami azbestowymi. Ekspozycja nieznaczna, przypadkowa wydaje się nieunikniona, tak z uwagi na rozpowszechnienie wyrobów azbestowych, do niedawna będących w powszechnym użyciu, jak z powodu konsekwencji tego rozpowszechnienia - stałej obecności zmiennych, na ogół niewielkich poziomów pyłów azbestu, występujących w powietrzu atmosferycznym w sposób naturalny. Zanieczyszczenia te w obszarach zindustrializowanych występują na nieco wyższych poziomach.

Można wyróżnić trzy rodzaje narażenia na pyły azbestowe, a mianowicie ekspozycję :

- zawodową – związaną z pracą w kopalni oraz w zakładach produkujących i stosujących wyroby azbestowe. Również praca w warsztatach samochodowych i praca przy usuwaniu wyrobów i materiałów zawierających azbest,
- parazawodową – dotyczy mieszkańców terenów sąsiadujących z kopalniami i zakładami przetwarzającymi azbest oraz rodzin pracowników tych zakładów,
- środowiskową – związana z występowaniem azbestu w powietrzu atmosferycznym, wodzie pitnej i artykułach spożywczych.

Pomimo tego, że azbest był wykorzystywany od czasów starożytnych, to jego szkodliwy wpływ na organizm człowieka rozpoznano dopiero na początku XX wieku. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy retencji w płucach, jak również od fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Szczególne znaczenie ma w tym przypadku średnica włókien. Włókna cienkie, o średnicy poniżej 3 μm , przenoszone są łatwiej i docierają do końcowych odcinków dróg oddechowych, podczas gdy włókna grube, o średnicy powyżej 5 μm , zatrzymują się w górnych odcinkach dróg oddechowych. Skręcone włókna chryzotyłu o dużej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc. Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 μm , mają

grubość mniejszą od 3 μm , a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3 :1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego, w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych oraz ze względu na fakt, że są także skuteczniej usuwane z płuc, narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie ze sobą zdecydowanie większe ryzyko zdrowotne niż w przypadku kontaktu z azbestem chryzotylowym.

Krótkookresowe narażenie na działanie azbestu może prowadzić do zaburzeń oddechowych, bólów w klatce piersiowej oraz podrażnienia skóry i błon śluzowych. Z kolei chroniczna ekspozycja na włókna azbestowe może być przyczyną takich chorób układu oddechowego jak :

- pylica azbestowa (azbestoza) – rodzaj pylicy płuc spowodowanej wdychaniem włókien azbestowych. Przejawia się suchym, męczącym kaszlem, dusznością wysiłkową, bólami w klatce piersiowej oraz objawami nieżytu oskrzeli i rozedmy płuc. Włókna azbestowe wnikają aż do najgłębszych części płuc. Powstają ciała żelaziste, które powodują uszkodzenia i zwłóknienia tkanki płucnej.

W latach 1976-96 rozpoznano w Polsce 1314 przypadków azbestozy płuc. Powodowana jest przez stosunkowo duże stężenia włókien, a jej okres rozwoju może trwać nawet 30 - 40 lat.

- zmiany opłucnowe – występują już przy niewielkim narażeniu na włókna azbestowe. Powodują one ograniczenie funkcjonowania płuc, a także zwiększają ryzyko zachorowania na raka oskrzeli i międzybłoniaka opłucnej.
- rak płuc – najczęściej powodowanym przez azbest nowotworem dróg oddechowych jest rak oskrzeli. Jest to seria nienaprawionych defektów genetycznych w komórkach prowadzących do rozwoju guza. Ekspozycja na azbest powoduje powstawanie międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej. Jest to postępująca choroba prowadząca do śmierci. Okres rozwoju może wynosić nawet 25 – 40 lat, a śmierć następuje po dwóch latach od wystąpienia objawów. Nowotwór ten rozwija się u osób zawodowo narażonych na kontakt z azbestem oraz u osób mieszkających w okolicach kopalni i zakładów przetwórstwa azbestu. Za powstanie tego typu schorzeń odpowiedzialne są wszystkie rodzaje azbestu, ale największą szkodliwość przypisuje się azbestom amfibolowym. Ilość wykrywanych tego typu nowotworów zwiększa się o około 10% rocznie. W Polsce co roku umiera na międzybłoniaka około 120 osób, natomiast we Francji 400 – 600 osób.

Minister Pracy i Polityki Społecznej Rozporządzeniem z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla

zdrowia w środowisku pracy ustalił wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń chemicznych i pyłowych czynników szkodliwych dla zdrowia. Wśród pyłów znalazły się również pyły zawierające azbest. Jednakże należy pamiętać, że pojęcie stężeń dopuszczalnych w przypadku azbestu jest umowne i stanowi kompromis pomiędzy wymaganiami medycyny, możliwościami technicznymi, a działania Unii Europejskiej dążą do zminimalizowania wpływu azbestu na zdrowie ludzkie. Szkodliwe działanie azbestu może zostać zwielokrotnione w momencie jednoczesnego narażenia organizmu na inne substancje rakotwórcze (np. węglowodory aromatyczne, metale ciężkie czy dym tytoniowy).

Tabela 1. Wykaz wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłowych czynników zawierających azbest, szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (na podst. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy; Dz. U. Nr 217, poz. 1833 z późn. zm.).

Lp.	Nazwa i nr CAS ⁴ czynnika szkodliwego dla zdrowia	Najwyższe dopuszczalne stężenia	
		mg/m ³	Włókien w cm ³
1.	Pyły zawierające azbest (jeden lub więcej rodzajów azbestu wymienionych poniżej):		
	Aktynolit [77536-66-4] Antofilit [77536-67-5] Chryzotyl [12001-29-5] Grueneryt (amozyt) [12171-73-5] Krokydolit [12001-28-4] Tremolit [77536-68-6]		
	- pył całkowity ¹	0,5	-
	- włókna respirabilne ³	-	0,1
	2.	Pyły talku i talku zawierającego włókna mineralne (w tym azbest): [14807-96-6]	
	a) talk zawierający włókna mineralne (w tym azbest):		
	- pył całkowity ¹	1	-
	- włókna respirabilne ³	-	0,5

¹ Pył całkowity – zbiór wszystkich cząstek otoczonych powietrzem w określonej objętości powietrza .

² Pył respirabilny – zbiór cząstek przechodzących przez selektor wstępny o charakterystyce przepuszczalności wg wymiarów cząstek opisanej logarytmicznie – normalną funkcją prawdopodobieństwa ze średnią wartością średnicy aerodynamicznej $3,5 \pm 0,3 \mu\text{m}$ i z geometrycznym odchyleniem standardowym $1,5 \pm 0,1$.

³ Włókna respirabilne - włókna o długości powyżej $5 \mu\text{m}$ o maksymalnej średnicy poniżej $3 \mu\text{m}$ i o stosunku długości do średnicy > 3 .

⁴ CAS (Chemical Abstracts Service Registry Number) jest oznaczeniem numerycznym substancji pozwalającym jednoznacznie zidentyfikować substancję chemiczną.

Na obszarze Powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego nie prowadzono badań kontrolnych w zakresie stężenia włókien azbestu w atmosferze, dlatego brak jest danych w tym zakresie. W Polsce nie ma na chwilę obecną dokładnych danych dotyczących liczby osób, w przeszłości narażonych zawodowo, oraz w przeszłości i obecnie narażonych środowiskowo.

Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach. W dalszym ciągu ma miejsce pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków.

Poważny niepokój musi budzić fakt, że usuwanie obecnie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy lub na własną rękę, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców kraju.

Nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest spożyty w wodzie jest szkodliwy dla zdrowia. Zarówno raport WHO jak i stanowisko Państwowego Zakładu Higieny są w tej sprawie jednoznaczne. Dlatego zastępowanie rur azbestowo-cementowych w instalacjach ziemnych wyrobami bezazbestowymi powinno następować sukcesywnie, w miarę technicznego zużycia lub w przypadku woli wymiany na rury bezazbestowe.

4. Stan prawny

- **Rezolucji Sejmu RP z dnia 19 czerwca 1997 r. – w sprawie wycofania azbestu z gospodarki (M.P. Nr 38, poz. 373)** - w której Rada Ministrów została wezwana do opracowania programu zmierzającego do wycofania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- **Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.). Ustawa weszła w życie z dniem 28 września 1997 roku. Zakazuje ona wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób niezagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska. Ustawa porządkuje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (tekst jednolity z 2010 r. Dz. U. Nr 185, poz. 1243). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów. Ustawa wprowadza obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (tekst jednolity z 2006 r. Dz.U. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.) Wśród wielu przepisów znajduje się zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 3 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować :
 - zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia,
 - pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
 - pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,
 - wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (tekst jednolity z 2008 r. Dz. U. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.). Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych postanowień dotyczących m.in.:
 - państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku,
 - opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich, zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska,

- ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska,
 - kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska,
 - konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.
- **Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw** (Dz.U. z 2001 Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.). Ustawa reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. W art. 54 ustawa odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.
 - **Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych** (tekst jednolity z 2009 r. Dz. U. Nr 152, poz. 1222, z późn. zm.). Ustawa reguluje – na gruncie prawa europejskiego – problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych. Ustawa określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko. Zgodnie z ustawą tworzy się urząd Inspektora do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych.
 - **Ustawa z dnia 28 października 2002r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz. U. z 2002 Nr 199, poz. 1671 z późn. zm). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz.U. z 2005r Nr 178, poz. 1481). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone

w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

- **Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi** (M.P. z 1996 Nr 19, poz. 231). Określa jako niedopuszczalny dodatek azbestu w materiałach budowlanych, z terminem obowiązywania od dnia 1 stycznia 1997 r.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów** (Dz. U. z 2001 Nr 112, poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym :
 - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy
 - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu
 - 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
 - 10 13 09*- odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo azbestowych
 - 15 01 11*- opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
 - 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest
 - 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest
 - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
 - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów** (Dz. U. z 2006 Nr 30, poz. 213). Określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzonej ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencje odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch egzemplarzach przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów,

który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu. Karty informacyjne służą do naliczania opłat za umieszczenie w danym roku odpadów na składowisku wnoszonych na rachunek dystrybucyjny Urzędu Marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych** (Dz. U. z 2007 Nr 101, poz. 686). Określa zakres informacji dotyczących składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych oraz wzory formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia odpowiednich danych.
- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 lipca 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy** (Dz. U. z 2010 Nr 141, poz. 950). Określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:
 - a) pyły zawierające azbest chryzotyl - 1,0 mg/m³
 - włókna respirabilne - 0,2 włókien w cm³
 - b) pyły zawierające azbest krokidolit - 0,5 mg/m³
 - włókna respirabilne - 0,2 włókien w cm³
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych** (Dz.U. z 2002 Nr 236, poz. 1986). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) - *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz.U. z 2005 r. Nr 178, poz. 1481). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do

uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych według wymagań ADR.

- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 20 lipca 2010 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych** (Dz. U. z 2010 Nr 137, poz. 917). Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska** (Dz. U. z 2009 Nr 124, poz. 1033). Określa sposób przedkładania marszałkowi województwa przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, a także terminy ich przedkładania, formę, układ oraz wymagane techniki przedkładania.
- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia** (Dz. U. z 2003 Nr 120, poz. 1126). Określa zakres i formę informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (zwanego "planem bioz") oraz szczegółowy zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia ludzi (wyroby zawierające azbest).
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest** (Dz. U. z 2008 Nr 200, poz. 1235).
- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań**

związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz.U. z 2007 Nr 158, poz. 1105). Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga transport lub unieszkodliwianie azbestu lub produktów zawierających azbest, w ilości nie niższej niż 200 ton rocznie.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu** (Dz. U z 2010 r. Nr 16, poz. 87). Wartość odniesienia dla azbestu (włókna na m³) wynosi uśredniona 2350 µg/m³ w ciągu godziny i 250 µg/m³ dla roku kalendarzowego.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów** (Dz.U. z 2002 Nr 220, poz. 1858). Przepisy rozporządzenia nie stosuje się do składowiska odpadów materiałów izolacyjnych oraz konstrukcyjnych zawierających azbest oraz składowiska odpadów obojętnych.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny** (Dz. U. z 2002 Nr 191, poz. 1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady :
Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast, nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lutego 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów** (Dz. U. z 2009 Nr 39, poz. 320). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami : 17 06 01* i 17 06 05*.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest** (Dz.U. z 2010 Nr 162, poz. 1089). Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i

usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824).** Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109).** Pracodawca, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających włókna azbestu, wpisuje i aktualizuje w książeczce badań profilaktycznych tej osoby dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestu oraz szczegółowe parametry tego narażenia.
- **Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie (Dz. U. z 2005 Nr 189, poz.1603)** Rozporządzenie określa wykaz bezpłatnych leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie, sposób realizacji recept oraz tryb rozliczania przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z budżetem państwa kosztów tych leków.
- **„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” – przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r.** Określa główne kierunki działania w okresie 30-u lat, potrzebne środki na realizację "Programu...",a także podaje szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju oraz poszczególnych województwach.
- **„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032"-** Program zastępuje dotychczasowy "Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,

stosowanych na terytorium Polski". Utrzymuje dotychczasowe cele i określa nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu.

5. Koncepcja zarządzania „Programem ...”

W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie Programem prowadzi powołany przez niego Główny Koordynator. Zadaniem Głównego Koordynatora jest przede wszystkim zapewnienie efektywnej realizacji wszystkich zadań finansowanych bezpośrednio ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki, obejmujących m.in.:

- gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest na poziomie kraju, na podstawie informacji uzyskanych od marszałków województw;
- monitorowanie realizacji wszystkich zadań;
- planowanie corocznych środków budżetowych związanych z realizacją Programu;
- składanie rocznych raportów Ministrowi Gospodarki i przygotowywanie rocznych informacji o stopniu wykonania celów i zadań ujętych w Programie, wraz ze szczegółowym udokumentowaniem wykorzystania środków finansowych, które zostały przeznaczone na ich wykonanie;
- prowadzenie działalności edukacyjnej, w tym szkoleń pracowników administracji rządowej i samorządowej, pracowników ochrony zdrowia w zakresie problematyki oczyszczania kraju z azbestu;
- prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu;
- podejmowanie inicjatyw związanych z realizacją Programu oraz organizacją jego zarządzania, w tym zgłaszanie Ministrowi Gospodarki propozycji dokumentów i rozwiązań legislacyjnych;
- współpracę z instytucjami i organizacjami międzynarodowymi (m.in. organizację i uczestnictwo w krajowych i zagranicznych konferencjach, sympozjach, kongresach, szkoleniach); których działalność związana jest z realizacją zadań wynikających z Programu; inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska.

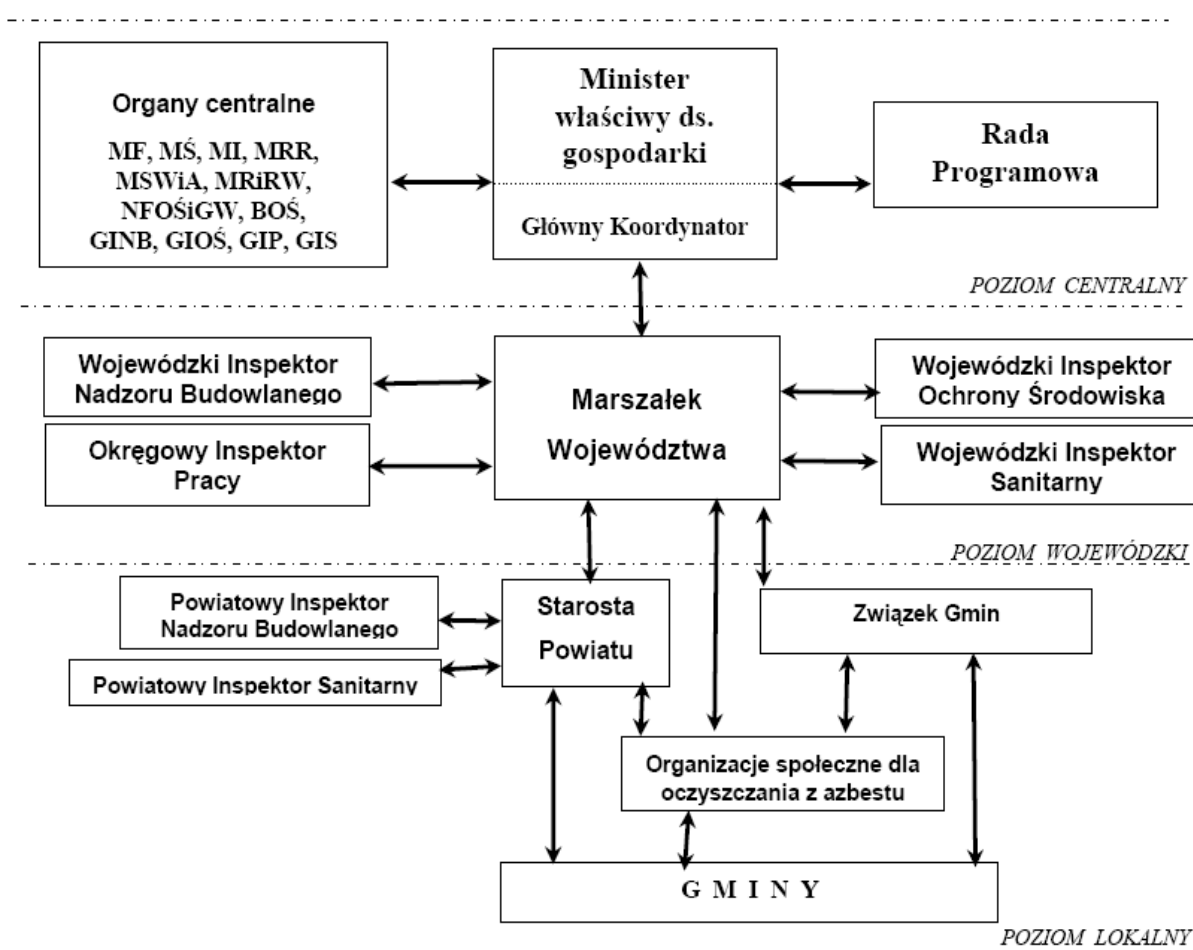
CELE, ZADANIA I FINANSOWANIE PROGRAMU

W „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” utrzymane zostają następujące cele:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Rysunek 1. Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.

Realizację zadań Programu objęto elektronicznym systemem monitorowania i sprawozdawczości, który został utworzony w latach 2004 - 2006.

Monitoring realizacji zadań Programu obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o usuwaniu azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności dotyczących :

- ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest oraz wytworzonych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest;

- ilości składowanych odpadów zawierających azbest;
- lokalizacji istniejących i planowanych składowisk odpadów zawierających azbest i ich pojemności oraz stopnia wykorzystania;
- ilości i wyników przeprowadzonych inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i ich lokalizacji na terenie gmin, powiatów i województw;
- przedsiębiorstw posiadających uprawnienia do bezpiecznego usuwania azbestu;
- liczby osób pracujących w kontakcie z azbestem;
- liczby pracowników przeszkolonych do pracy w kontakcie z azbestem;
- podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego inicjatyw w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest;
- usytuowania miejsc o wysokim stężeniu włókien azbestu w powietrzu;
- ewidencjonowania zmian legislacyjnych dotyczących problematyki azbestowej;
- wdrażania technologii unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych.

Ocena realizacji „Programu” może być wykonywana przy uwzględnieniu podanych wskaźników monitoringu (Tabela 2). Lista wskaźników nie jest ostateczna i może ulec rozszerzeniu.

Tabela 2. Wskaźniki monitoringu

L.p.	Wskaźnik	Jednostka
Wskaźniki efektywności realizacji „Programu”		
1	Ilość usuniętego azbestu i wyrobów zawierających azbest	Mg/rok, m ² /rok
2	Ilość unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest	Mg/rok, m ² /rok
3	Stopień usunięcia płyt azbestowo-cementowych (procentowa ilość usuniętych odpadów w stosunku do ilości zinwentaryzowanej w 2008 roku)	%
4	Nakłady poniesione na usunięcie odpadów zawierających azbest w podziale na źródła	zł/rok
5	Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację „Programu” w danym okresie finansowania	%
Wskaźniki świadomości społecznej		
1	Ilość wniosków zgłaszanych przez mieszkańców	szt/rok

	dotyczących usunięcia azbestu i wyrobów zawierających azbest	
2	Ilość, skuteczność kampanii edukacyjno – informacyjnych	szt/opis
3	Szkolenie kadry administracyjnej, gminnych jednostek samorządowych w zakresie problematyki azbestowej	szt/opis

6. Uwarunkowania realizacji „Programu...”

Warunkiem dobrej realizacji „Programu...” jest przestrzeganie przepisów zawartych w niżej wymienionych ustawach:

- z dnia 7 lipca 1994r – Prawo budowlane , (tekst jednolity z 2006 r. Dz.U. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.)
- z dnia 19 czerwca 1997 r o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Nr 101, poz. 628 z póź. zm.)
- z dnia 20 czerwca 1997 r. – *Prawo o ruchu drogowym* (Dz. U. 2005 nr 108, poz. 908 z późn. zm.)
- z dnia 13 lipca 2006 r. – o zmianie ustawy o *Narodowym Planie Rozwoju* (Dz. U. Nr 149 poz. 1074)
- z dnia 27 kwietnia 2001 r. o *odpadach* (tekst jednolity z 2010 r. Dz. U. Nr 185, poz. 1243)
- z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity z 2008 r. Dz. U. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.)

7. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Mianem azbestu określa się naturalnie występujące włókniste minerały krzemianowe, powstałe na drodze procesów metamorficznych. Charakterystyczną cechą morfologiczną naturalnie występujących minerałów azbestowych jest równoległa budowa włókien. Wyróżnia się dwie grupy minerałów azbestowych :

- serpentynity – należą do nich: antygoryt, lizardyt i chryzotyl
- amfibole – w skład tej grupy wchodzi bardzo dużo minerałów, a ich główne formy włókniste to: amozyt, krokidolit, azbest antofylitowy, termolitowy i aktynolitowy.

Azbest znalazł szerokie zastosowanie w przemyśle dzięki swoim właściwościom, takim jak :

- niepalność – temperatura topnienia chryzotyłu wynosi 1500-1550°C, natomiast amfiboli 930-1150°C,
- odporność na czynniki chemiczne (kwasy i zasady) – szczególnie w przypadku amfiboli,
- wysoka wytrzymałość mechaniczna,
- niskie przewodnictwo cieplne i elektryczne,
- łatwość łączenia się z innymi materiałami (cement, tworzywa sztuczne),
- możliwość przędzenia włókien,
- dobre właściwości sorpcyjne.

Klasyfikację wyrobów zawierających azbest przeprowadza się na podstawie trzech kryteriów : zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościowa wyrobu. Wyroby zawierające azbest dzielimy na dwie klasy :

- Klasa I – wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000kg/m³ definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Są podatne na uszkodzenia mechaniczne, przez co uwalniają duże ilości włókien azbestowych do otoczenia. Głównie stosowane były w wyrobach tekstylnych w celach ochronnych oraz jako koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m.in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCW oraz materiały i wykładziny cierne.
- Klasa II – obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000kg/m³ definiowane jako „twarde”. Azbestu zawierają poniżej 20%. Włókna są ze sobą mocno związane, więc w przypadku mechanicznego uszkodzenia emisja azbestu do otoczenia jest niewielka. Zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi stwarza obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Najczęściej w Polsce stosowanymi wyrobami z tej klasy są płyty azbestowo-cementowe faliste i płyty azbestowo-cementowe typ „karo” stosowane jako pokrycia dachowe oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach produkowane i stosowane były rury azbestowo-cementowe służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz w budownictwie jako przewody kominowe i zsypowe.

Tabela 3. Zastosowanie materiałów budowlanych zawierających azbest

Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Zastosowanie
plyty azbestowo-cementowe faliste i gąsiorzy	pokrycia dachowe
plyty azbestowo-cementowe, prasowane płaskie okładzinowe	ściany osłonowe i działowe okładziny zewnętrzne osłona ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych chłodnie kominowe i wentylatorowe
plyty azbestowo-cementowe, prasowane płaskie typu "karo"	pokrycia dachowe okładziny zewnętrzne
plyty azbestowo-cementowe autoklawizowane płaskie "acekol" i "kolorys"	okładziny zewnętrzne osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych ściany działowe
plyty azbestowo-cementowe konstrukcyjne ogniochronne	osłony ogniochronne i przeciwpożarowe w budynkach i obiektach przemysłowych izolacja urządzeń grzewczych
rury azbestowo-cementowe (ciśnieniowe i bezciśnieniowe)	przewody wodociągowe i kanalizacyjne rynny spustowe zsyków na śmieci przewody kominowe
otuliny azbestowo-cementowe	izolacja urządzeń ciepłowniczych
kształtki budowlane azbestowo-cementowe	przewody wentylacyjne podokienniki osłony rurociągów ciepłowniczych osłony kanałów spalinowych i wentylacyjnych
masy azbestowe natryskowe	izolacja ogniochronna konstrukcji stalowych i przegród budowlanych izolacja akustyczna obiektów użyteczności publicznej

Azbest stosowany był w różnych gałęziach przemysłu :

Tabela 4. Kierunki wykorzystywania azbestu

L.p.	Rodzaje wyrobów	Wyroby	Udział % azbestu w wyrobie	Zastosowanie	Zalety wyrobu
1	Wyroby azbestowo-cementowe	- płyty dekarские - rury ciśnieniowe - płyty okładzinowe i elewacyjne	5-30%	- pokrycie dachowe - elewacje - wodociągi i kanalizacje	- ogniotrwałość - odporność na korozję i gnienie - wytrzymałe mechanicznie - lekkie - trwałe - nie wymagają konserwacji

2	Wyroby izolacyjne	- wata - włóknina - sznury - tkanina termoizolacyjna - taśmy	75-100%	- izolacje kotłów parowych, silników, rurociągów, wymienników ciepła, zbiorników - ubrania i tkaniny termoizolacyjne	- odporne na wysoką temp - trwałe
3	Wyroby uszczelniające	- tektura - płyty azbestowo-kauczukowe - szczeliwa plecione	75-100%	uszczelnienia narażone na : - wysoką temp. - wodę i parę - kwasy i zasady - oleje, gazy spalinowe	- odporność na wysokie temp. - wytrzymałość na ściskanie - dobra elastyczność - odporność chemiczna
4	Wyroby cierne	okładziny cierne klocki hamulcowe	30%	elementy napędów	chroni elementy przed przegrzaniem
5	Wyroby hydroizolacyjne	- lepiki asfaltowe - kity uszczelniające - zaprawy gruntujące - papa dachowa - płytki podłogowe	20-40%	materiały stosowane w budownictwie	
6	Inne	- materiał filtracyjny w przemyśle piwowarskim i w farmacji - wypełniacz lakierów i izolacji przewodów grzewczych - produkcja masek przeciwgazowych		stosowany w różnych przemysłach	

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206) odpady zawierających azbest klasyfikowane są jako odpady niebezpieczne z przypisanymi następującymi kodami klasyfikacyjnymi :

- 06 07 01* - Odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - Odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - Odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła),
- 10 13 09* - Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo azbestowych,

- 15 01 11* - Opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - Okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - Zużyte urządzenia zawierające azbest,
- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - Materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

8. Bilans wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego

Powiat Strzelecko-Drezdenecki, położony w północno - wschodniej części województwa lubuskiego, nad rzekami : Notecią i Drawą graniczy z siedmioma powiatami : choszczeńskim, waleckim, myśliborskim, czarnkowsko – trzcianeckim, międzychodzkiem, międzyrzeckim, gorzowskim. Siedzibą Powiatu jest miasto Strzelce Krajeńskie, które rolę miasta powiatowego pełniło już wcześniej, od XIV wieku aż do roku 1975. Powiat Strzelecko-Drezdenecki zajmuje obszar 1248 km². Obejmuje pięć jednostek samorządu terytorialnego : gminę miejsko-wiejską Strzelce Krajeńskie, gminę miejsko-wiejską Drezdenko, gminę miejsko-wiejską Dobiegniew, gminę wiejską Stare Kurowo oraz gminę wiejską Zwierzyn.

Powiat Strzelecko-Drezdenecki zajmuje powierzchnię 124 786 ha, z czego poszczególne grunty zajmują :

Tabela 5. Użytkowanie gruntów w Powiecie Strzelecko-Drezdeneckim

Jednostka	Powierzchnia ogółem [ha]	Użytki rolne [ha]				Lasy i grunty leśne [ha]	Pozostałe [ha]
		Użytki rolne – ogółem	Grunty orne	Łąki i pastwiska	Sady		
Powiat Strzelecko-Drezdenecki	124 786	48 061	32 853	14795	413	63 886	12 885

Źródło: GUS

Rysunek 2 .Położenie Gmin Powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego na tle województwa Lubuskiego

Liczba ludności Powiatu Strzelecko-Drezdeneckiego wyniosła 50 439 osób (stan na dzień 31 grudnia 2009r.). W stosunku do roku 2006 liczba mieszkańców spadła o 0,5%.

Tabela 6. Liczba mieszkańców w powiecie według zameldowania w latach 2006 - 2009

Jednostka terytorialna	2006	2007	2008	2009
Razem	50 678	50 560	50 500	50 439
Mężczyźni	24 855	24 790	24 757	24 721
Kobiety	25 823	25 770	25 743	25 718

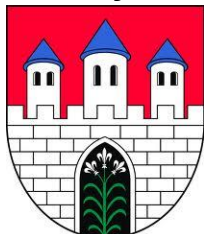
Źródło: GUS

Z powyższych danych wynika, iż od 2006 roku systematycznie ubywa mieszkańców na terenie Powiatu. Pomimo dodatniego przyrostu naturalnego kształtującego się na na

poziomie ok. 2% przyczyną tendencji spadkowej w ilości mieszkańców może być emigracja w szczególności młodych mieszkańców do większych miast oraz emigracja zagraniczna (zarobkowa).

Bilans wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Strzelce Krajeńskie

Powierzchnia gminy: 31 902 ha

Liczba mieszkańców: 17 476 (stan na 31. 12. 2009 r.)

Miasto i Gmina Strzelce Krajeńskie należy do największych gmin województwa lubuskiego. Zajmuje powierzchnię 31 857 ha, z czego 473 ha przypada na obszar miejski, a 31 384 ha - obszary wiejskie (wg danych ewidencji gruntów Starostwa Powiatowego, stan na 31.12.2004). Pod tym względem gmina lokuje się na 3 miejscu wśród gmin powiatu, powierzchnia gminy stanowi 25,52 % jego powierzchni. Teren ten zamieszkuje 17 799 mieszkańców, z czego 10 371 na obszarze miasta. Najważniejszymi szlakami komunikacyjnymi są droga krajowa nr 22 i wojewódzka nr 156.

Nie bez znaczenia dla rozwoju społeczno - gospodarczego gminy jest współpraca na szczeblach międzynarodowych z : gminą AABYBRO (Dania), gminami ANGERMUNDE i TORNESCH (Niemcy), Stowarzyszeniem Byłych Mieszkańców Powiatu Friedeberg z siedzibą w Anklam (Niemcy) oraz w ramach Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pro Europa Viadrina. Ponadto, gmina prowadzi współpracę z wieloma stowarzyszeniami i instytucjami w ramach realizowanych projektów i programów UE oraz w ramach organizacji międzynarodowych imprez kulturalnych i zawodów sportowych.

Zgodnie z podziałem Polski na mezoregiony fizyczno – geograficzne wg Kondrackiego obszar gminy należy do prowincji Nizu Środkowoeuropejskiego, podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego.

Gmina położona jest na skraju dwóch makroregionów : Pojezierza Południowopomorskiego i Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. W dalszej klasyfikacji regionalnej teren gminy leży w obszarze 2 mezoregionów : Pojezierza Dobiegniewskiego (obejmującego większą część gminy) oraz Kotliny Gorzowskiej (południowa część gminy).

Położenie fizyczno-geograficzne gminy wpłynęło na urozmaicenie jej rzeźby terenu. Przez gminę przebiega pasmo moren czołowych, ukształtowanych przez zlodowacenie bałtyckie, leżących pomiędzy dwoma pasmami równin sandrowych (sąsiednich

mezoregionów). W dalszej konsekwencji wpłynęło to na bogactwo jezior na terenie gminy oraz znaczną lesistość.

Tabela 7. Ilość wyrobów azbestowo-cementowych występujących na terenie gminy Strzelce Krajeńskie w poszczególnych miejscowościach

Miejscowości	stan I		stan II		stan III		ogółem	
	razem m ²	razem kg	razem m ²	razem kg	razem m ²	razem kg	razem m ²	razem kg
Bobrówko	5279	58069	16342	179762	5389	59279	27010,5	297115,5
Bronowice	2275	25025	6587	72457	3782	41602	12644	139084
Brzoza	44	484	7857,5	86432,5	703	7733	8604,5	94649,5
Buszewko	0	0	40	440	168	1848	208	2288
Buszów	1416	15576	8698	95678	4171	45881	14285	157135
Chwytowo	0	0	100	1100	0	0	100	1100
Ciecierzyn	0	0	460	5060	0	0	460	5060
Czyżewo	150	1650	2248	24728	0	0	2398	26378
Danków	60	660	1785	19635	1710	18810	3555	39105
Długie	849	9339	1422	15642	0	0	2271	24981
Gardzko	15	165	6316	69476	140	1540	6471	71181
Gilów	560	6160	803	8833	1605	17655	2968	32648
Golczewice	0	0	530	5830	30	330	560	6160
Licheń	3396	37356	5575	61325	810	8910	9781	107591
Lipie Góry	154	1694	5338	58718	150	1650	5642	62062
Lubicz	1321	14531	8262	90882	330	3630	9913	109043
Machary	329	3619	1001	11011	2925	32175	4255	46805
Małe osiedle	0	0	231	2541	0	0	231	2541
Ogardy	1989,5	21884,5	7253	79783	371	4081	9613,5	105748,5
Piastowo	20	220	3945	43395	66	726	4031	44341
Pielice	211	2321	2795	30745	326	3586	3332	36652
Przyłęg	472	5192	1266	13926	1351	14861	3089	33979
Puszczkowo	159	1749	24	264	1395	15345	1578	17358
Sidlów	28	308	12855	141405	240	2640	13123	144353
Sławno	179	1969	7978	87758	6	66	8163	89793
Sokółsko	502	5522	4152	45672	376	4136	5030	55330
Strzelce Klasztorne	205	2255	6046,5	66511,5	274	3014	6525,5	71780,5

Strzelce Krajeńskie	1542	16962	18341	201751	999	10989	20882	229702
Śródlecie	15	165	630	6930	0	0	645	7095
Tuczenko	20	220	264	2904	0	0	284	3124
Tuczno	836	9196	15141	166551	0	0	15977	175747
Welmin	221	2431	780	8580	343	3773	1344	14784
Wielisławice	1122	12342	4936	54296	19046	209506	25104	276144
Wilanów	130	1430	468	5148	361	3971	959	10549
Żabicko	655	7205	1649	18139	1384	15224	3688	40568
Razem	24154,5	265699,5	162119	1783309	48451	532961	234725	2581975

Źródło: Program Usuwania Azbestu dla Gminy Strzelce Krajeńskie

Waga płyt azbestowych w poszczególnych miejscowościach została obliczona na podstawie średniej wagi 1m² płyty azbestowej, która przyjęta została na potrzeby niniejszego opracowania i wynosi 11 kg. Autorzy opracowujący Program Usuwania Azbestu dla Gminy Strzelce Krajeńskie przyjęli, że waga takiej płyty wynosi 15 kg.

Łącznie na terenie gminy zinwentaryzowano 234 725 m² powierzchni dachowych pokrytych azbestem, co daje łącznie 2 581,98 Mg. Poza tym, w gminie funkcjonuje sieć wodociągowa, wykonana z rur azbestowo - cementowych o średnicach od Ø 50 mm do Ø 160 mm o łącznej długości 21.820m i wadze 223.971 kg (223,9 Mg).

Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Stare Kurowo

Powierzchnia gminy 7 757 ha

Liczba mieszkańców 4 147 (stan na 31.12.2009 r.)

Funkcję gminnego ośrodka administracji samorządowej pełni miejscowość Stare Kurowo. Stare Kurowo położone jest w środkowej części gminy i zamieszkuje je blisko połowa jej społeczności.

Gmina podzielona jest na 10 jednostek pomocniczych – sołectw : Błotnica, Głębocek, Łącznica, Łęgowo, Kawki, Nowe Kurowo, Pławin, Przynotecko, Rokitno i Stare Kurowo. Gęstość zaludnienia wynosi 55 osób/km², co stawia gminę w skali województwa jako najbardziej zaludnioną gminę wiejską (średnia woj. 31 osób/km²).

Gmina ma charakter rolniczo-usługowy z kilkoma większymi jak na lokalne warunki zakładami produkcyjnymi, z których największe to: „Meprozet Stare Kurowo” Sp. z o.o., XELLA Polska Sp. z o.o. w Starym Kurowie Sp. (ceglarnia), PPHU „CASIS” Leszek Glezer

(przedsiębiorstwo inżynieryjne), Przetwórstwo Drewna „HEBAN”, ZPUH „POLDEX”, BAPROMET Sp. z o.o.

Gmina podzielona jest na dwie silnie zróżnicowane części, północną i południową :

- a) część północna - obejmuje obszar wysoczyzny morenowej o przewadze obszarów leśnych, o ogólnej powierzchni 2.147 ha (28 %) ogółu powierzchni gminy,
- b) część południowa - płaska, nizinna część zalewowa i nadzalewowa rzeki Noteci będąca w użytkowaniu rolniczym.

Granicę pomiędzy częścią północną i południową wyznacza droga wojewódzka nr 156 Barlinek - Strzelce Kraj. - Drezdenko.

Potencjał demograficzny Starego Kurowa ma charakter stagnujący z niewielkimi okresowymi przyrostami lub spadkami liczby mieszkańców. W miejscowościach Głębozec i Rokitno występują zjawiska o charakterze regresyjnym - spadku liczby mieszkańców, natomiast miejscowości Błotnica, Nowe Kurowo, Pławin i Kawki charakteryzują się wzrostem liczby mieszkańców. Łącznica, Łęgowo i Przynotecko to wsie stagnujące.

Rolnictwo odgrywa jedną z istotnych ról w tworzeniu struktury gospodarczej tego terenu. Skupia ono znaczne zasoby w postaci siły roboczej oraz majątku trwałego.

Tabela 8. Ilość wyrobów azbestowo - cementowych występujących na terenie gminy Stare Kurowo w poszczególnych sołectwach

Sołectwo	Ilość m ²	Waga kg
Błotnica	1993	21923
Głębozec	2415	26565
Kawki	92	1012
Łącznica	6596	72557
Łęgowo	6578	72358
Nowe Kurowo	4507	49577
Pławin	13373	147103
Przynotecko	7958	87538
Rokitno	435	4785
Stare Kurowo	18462	203082
Razem	62409	686500

Źródło: Program Usuwania Azbestu dla Gminy Stare Kurowo

Tabela 9. Szacunkowy stopień pilności usunięcia wyrobów azbestowo - cementowych

Stopień pilności	Powierzchnia pokryć [m ²]
I	2333
II	16055
III	44021

Źródło: Program Usuwania Azbestu dla Gminy Stare Kurowo

Łącznie na terenie gminy zinwentaryzowano 62 409 m² powierzchni dachowych pokrytych azbestem, co daje łącznie 686,5 Mg.

Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Dobiegniew

Powierzchnia gminy 35 127 ha

Liczba mieszkańców 6 935 (stan na 31.12.2009 r.)

W skład gminy wchodzi miasto Dobiegniew i 13 sołectw : Chomętowo, Głusko, Grąsy, Lubiewo, Ługi, Mierzęcín, Osiek, Ostrowiec, Radęcín, Sarbinowo, Słonów, Słówin, Wołogószcz. Siedzibą gminy jest miasto Dobiegniew. Miasto i Gmina zajmuje obszar 34 988 ha, w tym miasto 560 ha.

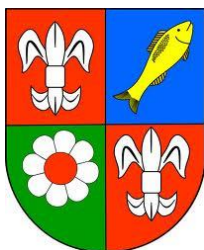
Gmina ma korzystne położenie komunikacyjne. Przez gminę przebiegają :

- Droga krajowa nr 22 Kostrzyn nad Odrą – Gdańsk. Jest to najkrótsza droga z Berlina do Królewca,
- Droga wojewódzka nr 160 Suchań – Międzychód. Droga ta łączy Dobiegniew z Poznaniem i Szczecinem.

Gminę przecina również uczęszczana linia kolejowa Szczecin – Poznań, a dalej do Warszawy, Wrocławia, Krakowa.

Na terenie gminy Dobiegniew nie przeprowadzono inwentaryzacji azbestu. Z danych uzyskanych z Urzędu Gminy wynika, iż na terenie gminy znajduje się, 74 861 m² eternitu, który pokrywa dachy domów mieszkalnych i gospodarczych, co daje 823,47 Mg.

Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Zwierzyn

Powierzchnia gminy 10 009 ha

Liczba mieszkańców 4 487 (stan na 31.12.2009 r.)

W strukturze krain geograficznych obszar gminy zajmuje niewielki fragment Kotliny Gorzowskiej, która jest częścią Pradoliny Toruńsko - Eberswaldzkiej (Pradoliny Noteci). Południową granicę gminy na całej długości wyznacza prawy brzeg Noteci, północną natomiast ciąg pagórków czołowo-morenowych Pojezierza Myśliborskiego, które należą już do Pojezierza Pomorskiego.

Przez środek gminy biegnie równoleżnikowo linia kolejowa Kostrzyn - Krzyż, zapewniająca dogodne połączenie z Poznaniem, Piłą i Szczecinem. Na terenie gminy funkcjonują trzy stacje kolejowe : w Górkach, Sarbiewie i Zwierzynie (Strzelce Krajeńskie Wschód).

Zwierzyn położony jest przy drodze krajowej nr 156 łączącej Barlinek z Drezdenkiem przez Strzelce Krajeńskie. Biegąca na południe droga nr 157 łączy Zwierzyn ze Skwierzyną. Jedyne most na Noteci znajduje się w Gościmcu.

Na terenie gminy grunty leśne stanowią ok. 12,4 %, natomiast wykorzystywane rolniczo blisko 73,8 % ogólnej powierzchni gminy a tereny zabudowane i zurbanizowane 13,8%.

Gmina Zwierzyn ma charakter rolniczy, dlatego też gałęzie przemysłu nie są tu intensywnie rozwinięte. Na terenie Gminy, poza nielicznymi wyjątkami, nie ma większych zakładów produkcyjnych. Większość podmiotów gospodarczych działających w Gminie to podmioty małe i średnie, głównie o charakterze usługowym. Najwięcej z nich działa na terenie Zwierzyna i Górek.

Na terenie gminy Zwierzyn nie przeprowadzono inwentaryzacji azbestu. Z danych uzyskanych z Urzędu Gminy wynika, iż na terenie gminy znajduje się, że 27 172 m² wyrobów zawierających azbest, co daje 298,89 Mg.

Bilans wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Drezdenko

Powierzchnia gminy 39 991 ha

Liczba mieszkańców 17 394 (stan na 31.12.2009 r.)

Położona jest na skraju Puszczy Drawskiej i Noteckiej. Teren gminy w większości rozciąga się w poprzek Pradoliny Noteci, zajmując środkową część Kotliny Gorzowskiej, pozostały obszar wkracza na wschodnią część Pojezierza Myśliborskiego. Lasy Puszczy Drawskiej i Noteckiej stanowią aż 75% jej powierzchni, a liczne czyste jeziora i inne akweny wodne zajmują powierzchnię 780 ha.

Miasto i gmina Drezdenko położone są na pograniczu dwóch wielkich, odmiennych pod wieloma względami krain : Wielkopolski i Pomorza. Lesistość tych terenów przekracza 70%. Drezdenko leży w Pradolinie Toruńsko - Eberswaldzkiej. W kierunku wschodnim i zachodnim przez cały obszar gminy rozciągają się łąki i pola urozmaicone zakolami Noteci, licznymi starorzeczami, szpalerami nadrzecznych wierzb i topoli, kępami łożowisk i trzciniowisk.

Miasto i gmina Drezdenko posiada walory przyrodnicze o czym świadczy utworzenie czterech rezerwatów „Czaplenica”, „Czaplisko” i Łabędziniec - w południowej części oraz jezioro Łubówko w północnej oraz pięć pomników przyrody (dęby).

Powyższe zasoby naturalne wskazują na to, że lasy stanowią podstawę licznych walorów Miasta i Gminy Drezdenko. Lasy są bardzo ważną bazą surowcową dla przeróbki drewna.

Na terenie gminy położonych jest 26 sołectw oraz 48 miejscowości (wsie i osady).

Na terenie gminy w 2010 roku została przeprowadzona inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Lp	Nazwa miejscowości	osoby fizyczne		osoby prawne	
		Ilość [m2]	Ilość [Mg]	Ilość [m2]	Ilość [Mg]
1.	Bagniewo	939	7,82		
2.	Czartowo	1101	12,12		
3.	Drawiny	1194	13,13	20	0,22
4.	Drezdenko	12744	140,18	1980	76,78
5.	Goszczanowiec	5171	56,89		
6.	Goszczanowo	1248,5	13,73		
7.	Goszczanówko - Duraczewo	1880	20,68		
8.	Gościm	9932	109,26	1154	12,69
9.	Górzyska	680	7,48	84	0,92
10.	Grotów	7510	82,61		
11.	Karwin	2194	24,13		
12.	Klesno	2459	27,05	995	10,95
13.	Kijów	498	5,48		
14.	Kosin	4643	51,07		
15.	Lipno - Tuczępy	4655	51,21		
16.	Lubiatów	2302	25,32		
17.	Lubiewo	255	2,81		
18.	Marzenin	4853	53,38		
19.	Modropole	1796	19,76	50	0,55
20.	Niegosław	13536	148,9	5680	62,48
21.	Osów	2429	26,72		
22.	Przeborowo	757	8,33	169	1,86
23.	Rąpin	11866	130,53		
24.	Stare Bielice	5065	55,72		
25.	Trzebież	6477	71,25		
26.	Trzebież Nowy	1119	12,31		
27.	Trzebież Młyn	423	4,65		
28.	Zagórze	744	8,18		
29.	Zielątkowo	1103	12,13	66	0,73
	RAZEM	109573,5	1202,83	10198	167,18

Źródło: Program Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest dla Gminy Drezdenko

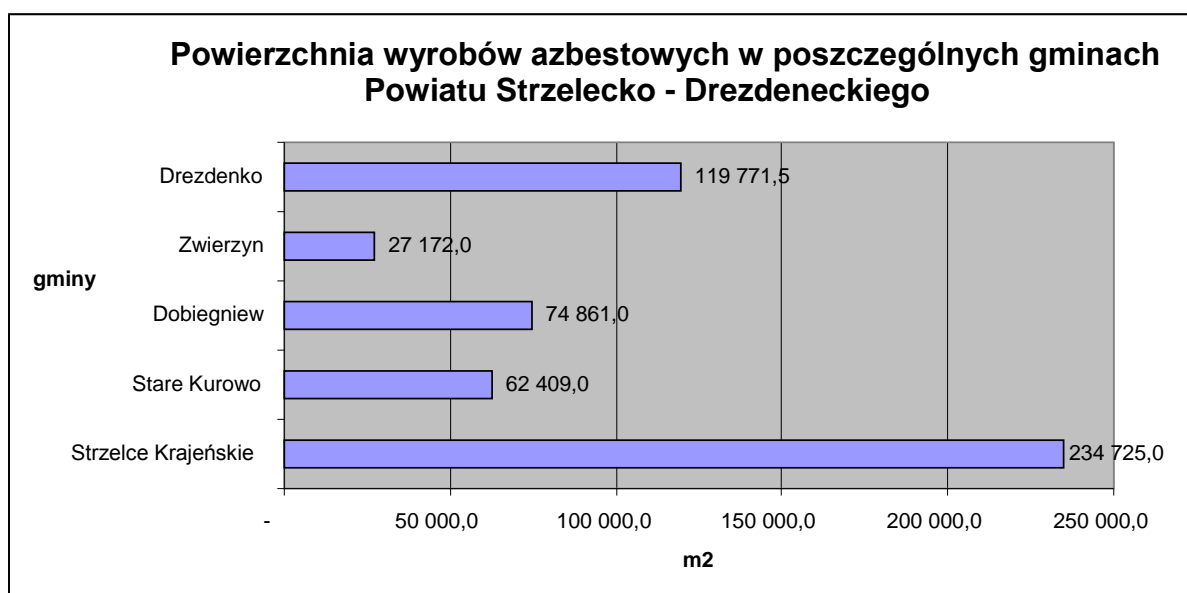
Z przeprowadzonej inwentaryzacji wynika, iż na terenie gminy Drezdenko znajduje się około 119 771,5 m² pokryć dachowych wykonanych z azbestu i 5000 mb rur co daje około 1 370,01 Mg wyrobów azbestowych

Tabela 10. Powierzchnia oraz waga wyrobów azbestowych na terenie Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego z podziałem na poszczególne gminy

gmina	Powierzchnia [m ²]	Waga [Mg]
Strzelce Krajeńskie	234 725,0	2 582,0
Stare Kurowo	62 409,0	686,5
Dobiegniew	74 861,0	823,5
Zwierzyn	27 172,0	298,9
Drezdenko	119 771,5	1 317,5
RAZEM	518 938,5	5 708,3

Według danych szacunkowych zawartych w Programie Usuwania Azbestu dla Województwa Lubuskiego na terenie Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego znajduje się ok. 10 tys. Mg wyrobów azbestowych, co daje 7,2% wszystkich wyrobów azbestowych na terenie województwa. Według danych zebranych przez gminy tych wyrobów znajduje się prawie o połowę mniej.

Wykres 1. Powierzchnia płyt azbestowych na terenie Powiatu Strzelecko - Drezdeneckiego

Powyższy wykres przedstawiający powierzchnię płyt azbestowych w poszczególnych gminach Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego wskazuje, że najwięcej wyrobów zawierających azbest znajduje się na terenie gminy Strzelce Krajeńskie. Prawie o połowę

mniej wyrobów zawierających azbest posiada gmina Drezdenko. Najmniej wyrobów azbestowych zinventaryzowano w gminie Zwierzyn.

Średnia waga 1 m² płyt azbestowo-cementowych wynosi 11 kg.

Znając powierzchnię wyrobów azbestowo - cementowych oraz wagę 1 m² płyty falistej można obliczyć wagę wszystkich płyt azbestowych.

$$518\ 938,5\ \text{m}^2 \times 11\ \text{kg} = 5\ 708,3\ \text{Mg}$$

Koszt unieszkodliwienia wyrobów azbestowych z poszczególnych miejscowości przy założeniu 25 zł netto /1 m² (średnia cena uzyskana na podstawie rozmów telefonicznych przeprowadzonych z odbiorcami odpadów tego typu) kształtuje się następująco :

Tabela 11. Koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu powiatu w rozbiu na poszczególne gminy

gmina	powierzchnia	koszt usunięcia zł netto
Strzelce Krajeńskie	234 725,0	5 868 125,0
Stare Kurowo	62 409,0	1 560 225,0
Dobiegniew	74 861,0	1 871 525,0
Zwierzyn	27 172,0	679 300,0
Drezdenko	119 771,5	2 994 287,5
RAZEM	518 938,5	12 973 462,5

Stan techniczny wyrobów azbestowych decyduje o stopniu pilności jego usunięcia. Stopień pilności dzielimy na 3 grupy:

- I Stopień pilności - wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie,
- II Stopień pilności - ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku,
- III Stopień pilności - ponowna ocena w terminie do 5 lat .

W trakcie inwentaryzacji wyrobów azbestowych na terenie gmin Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego większość z nich nie przeprowadziła podziału na stopnie pilności usunięcia, tylko gmina Stare Kurowo posiada opracowaną inwentaryzację z podziałem na stan techniczny powierzchni azbestowych. Zalecane jest wykonanie takiej oceny co pozwoli określić, które budynki powinny w pierwszej kolejności usunąć elementy zawierające azbest.

9. Proponowane warianty usuwania wyrobów azbestowych

Na dzień dzisiejszy nie ma możliwości dofinansowania usunięcia wyrobów zawierających azbest dla osób fizycznych ze środków powiatowych czy gminnych. W związku z powyższym mieszkańcy Powiatu muszą na własną rękę starać się o środki na usunięcie azbestu poprzez różnego rodzaju preferencyjne kredyty, dotacje czy dopłaty od instytucji zajmujące się ochroną środowiska.

Poniżej przedstawiony jest koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest z dachu przeciętnego domu mieszkalnego o powierzchni 120m².

Zakłada się, że wszystkie koszty związane z demontażem, transportem i utylizacją poniosą właściciele nieruchomości. Średnie koszty usunięcia wyrobów azbestowych ustalone na podstawie rozmów telefonicznych z odbiorcami kształtują się następująco :

- 10 zł – demontaż
- 7 zł – transport
- 8 zł – utylizacja

co daje sumaryczny koszt usunięcia 1 m² wyrobów azbestowych w kwocie 25 zł netto, tak więc koszt usunięcia wyrobów azbestowych u wszystkich osób fizycznych z terenu powiatu to :

518 938,5 m² x 10 zł/m² = 5 189 385 zł – demontaż

518 938,5 m² x 7 zł/m² = 3 632 569,5 zł - transport

518 938,5 m² x 8 zł/m² = 4 151 508 zł – utylizacja

RAZEM = 12 973 462,5 zł

Przykładowo właściciel nieruchomości posiadający 120 m² pokrycia dachowego musi ponieść następujące koszty:

120 m² x 25 zł/m² = 3 000,00 zł netto

Dodatkowo właściciel nieruchomości pokryje koszty związane z zamontowaniem nowego pokrycia dachowego.

Należy podkreślić, że podmioty prowadzące roboty demontażowe, transport i utylizację odpadów zawierających azbest, zgodnie z przepisami prawa, powinny posiadać stosowne pozwolenia.

Większość dachów na terenie Powiatu jest w stanie surowym. Należy zaznaczyć, że odpowiednie zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest np. poprzez pomalowanie, może przedłużyć ich żywotność.

Pokrycia azbestowe znajdują się przede wszystkim na budynkach mieszkalnych, oraz budynkach gospodarczych (stodoły, gołębniki, obórki, składziki, garaże), ale także pozostawione są luzem na podwórzach, w ogrodach.

10. Finansowanie usuwania wyrobów azbestowych

Źródła finansowania inwestycji ekologicznych związanych z gospodarką odpadami można podzielić na trzy grupy :

- publiczne – np. pochodzące z budżetu państwa lub pozabudżetowych instytucji publicznych,
- prywatne – np. z banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych,
- prywatno - publiczne – np. ze spółek prawa handlowego z udziałem gminy.

Dominującymi formami finansowania inwestycji ekologicznych są :

- zobowiązania kapitałowe – kredyty, pożyczki, obligacje, leasing,
- udziały kapitałowe – akcje i udziały w spółkach.

W Polsce występują najczęściej następujące formy finansowania inwestycji w zakresie gospodarki odpadami:

- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe,
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),
- kredyty i pożyczki udzielane przez banki komercyjne,
- leasing.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasady funkcjonowania narodowego i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz.150 z późn. zm.).

10 października 2009 r. Sejm uchwalił ustawę zmieniającą Prawo ochrony środowiska. Zakłada ona, że od 1 stycznia 2010 r. likwidacji ulegną powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska, a Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska staną się osobami prawnymi.

Po likwidacji powiatowych oraz gminnych funduszy ochrony środowiska aktualnie brak jest możliwości dofinansowanie osób fizycznych realizujących zadania związane z ochroną środowiska przez samorządy gminne i powiatowe.

Zasadniczym celem **Narodowego Funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe - dokumenty wewnętrzne Narodowego Funduszu, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych. W zakresie ochrony powierzchni ziemi, w tym ochrony środowiska przed odpadami, zakłada się dofinansowanie zadań inwestycyjnych zgodnych z niżej wymienionymi programami priorytetowymi :

- Likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych.
- Unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym (autozłom, płyny eksploatacyjne, akumulatory, ogumienie, tworzywa sztuczne) oraz zbiórka i wykorzystanie olejów przepracowanych.
- Przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianie odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych.
- Realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwórstwa odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowywania osadów ściekowych).

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych.

W każdym województwie WFOŚiGW przygotowuje na wzór NFOŚiGW listy zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Instrumenty oferowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze¹

W priorytecie dziedzinowym Ochrona powierzchni ziemi i gospodarka odpadami przedmiotem dofinansowania jest wymiana powierzchni dachowych lub elewacyjnych wykonanych z materiałów zawierających azbest w obiektach budowlanych.

Beneficjenci

Beneficjentami wsparcia w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest przez WFOŚiGW mogą być :

1. osoby fizyczne,
2. osoby prawne,
3. wspólnoty mieszkaniowe,
4. inne jednostki organizacyjne, którym przepisy prawa zezwalają na nabywanie praw oraz na zaciąganie zobowiązań we własnym zakresie.

Koszty kwalifikowane

W ramach zadań związanych z usuwaniem azbestu dofinansowywane są koszty dotyczące demontażu, transportu oraz unieszkodliwiania odpadów azbestowych na uprawnionym składowisku.

Forma wsparcia

Fundusz oferuje wsparcie w formie pożyczek na zasadach preferencyjnego oprocentowania oraz dopłat do odsetek od kredytów bankowych udzielanych przez BOŚ.

Warunki dofinansowania

W ramach wsparcia można otrzymać 60% kosztów kwalifikowanych w formie pożyczki. Udzielenie dofinansowania osobom fizycznym następuje tylko w formie dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych przez BOŚ. Wojewódzki Fundusz udziela dofinansowania pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa na podstawie umowy cywilnoprawnej określającej warunki dofinansowania podmiotom, posiadającym zdolność do zaciągania zobowiązań finansowych.

Miejsce złożenia wniosku

Wykaz dokumentów stanowiących załączniki do wniosku o dofinansowanie dla poszczególnych grup beneficjentów. Wnioski o dofinansowanie środkami Funduszu

¹ Źródło: Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2009-2013

podlegają ocenie według obowiązujących (w roku składania wniosku) kryteriów wyboru przedsięwzięć dofinansowywanych ze środków Funduszu. Aktualną wersję wykazu dokumentów stanowiących załączniki, wniosek o dofinansowanie zadania można uzyskać w siedzibie Funduszu oraz na stronie internetowej Funduszu.

Wnioski o dofinansowanie należy składać w biurze Funduszu.

Instrumenty operowane przez BOŚ we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze

Oddział BOŚ w Poznaniu

60-529 Poznań, ul. J. Dąbrowskiego 81/85

Tel. 61 841-08-00 faks. 61 841-74-24

Oddział Operacyjny BOŚ w Zielonej Górze

65-001 Zielona Góra, ul. Boh. Westerplatte 50a

Tel. 68 324-36-54 faks 68 324-51-95

Oddział Operacyjny BOŚ w Gorzowie Wielkopolskim

66-400 Gorzów Wielkopolski, ul. Sikorskiego 140A

Tel 95 733 67 50, faks 95 733 67 55

BOŚ Oddział w Poznaniu, Zielonej Górze i Gorzowie Wielkopolskim współpracuje z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze w zakresie preferencyjnego kredytowania inwestycji polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest i realizowanych na terenie województwa lubuskiego.

Umowa została zawarta na czas nieokreślony.

Podmioty uprawnione

Kredyty preferencyjne z dopłatami do oprocentowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze są przeznaczone dla :

1. osób fizycznych,
2. osób prawnych,
3. innych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, którym przepisy prawa zezwalają na nabywanie praw oraz na zaciąganie zobowiązań we własnym imieniu (np. wspólnoty mieszkaniowe),

4. właściciele nieruchomości lub podmiotów dysponujących innym prawem władania nieruchomością.

Przedmiot kredytowania

Przedmiotem kredytowania są zadania polegające na wymianie powierzchni dachowych lub elewacyjnych wykonanych z materiałów zawierających azbest w obiektach budowlanych (koszty demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów azbestowych).

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie: zmienne [0,8srw],
2. kwota kredytu: do 80% kwalifikowanych kosztów realizowanej inwestycji, lecz nie więcej niż 100.000 zł dla osób fizycznych oraz 300.000 zł dla pozostałych kredytobiorców,
3. okres kredytowania: do 5 lat,
4. okres karencji: do 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy kredytowej

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w oddziale banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski można składać w Oddziale Banku w dowolnym terminie, najlepiej w momencie planowanych inwestycji. Ważne jest to, aby wnioskodawca nie dokonał płatności za zakupy i usługi, ponieważ Bank w przypadku kredytów preferencyjnych nie refunduje poniesionych kosztów (istnieje możliwość odstępstwa w indywidualnych przypadkach po zaakceptowaniu przez Fundusz). Wypłata środków kredytu dokonywana jest bezgotówkowo na rachunek dostawców i wykonawców, pod przedłożone faktury lub inne dokumenty finansowe. Wnioski rozpatrywane są w banku.

Ogólnopolskie Instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych

Ogólnopolskie instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych stanowią instrumenty oferowane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Bank Ochrony Środowiska SA oraz BGŻ we współpracy z ARiMR adresowane do potencjalnych beneficjentów z wszystkich województw.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej

ul. Konstruktorska 3a, 02-673 Warszawa

tel. (022) 45-90-100, faks (022) 459-01-01

e-mail: fundusz@nfosigw.gov.pl

www.nfosigw.gov.pl

Narodowy Fundusz Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej na przełomie września i października 2009 r. planował zatwierdzenie treści programu priorytetowego nr 11 : Program dla przedsięwzięć związanych z realizacją rządowego „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. Szczegółowe informacje na temat warunków uzyskania dofinansowania przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów zawierających azbest zostaną zamieszczone na stronie internetowej NFOŚiGW.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie

Al. Jana Pawła II 70, 00-175 Warszawa

tel. 0 800 38 00 84, faks 022 318 53 30

www.arimr.gov.pl

e-mail: info@arimr.gov.pl

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 (PROW) istnieje możliwość sfinansowania kosztów związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu jako części realizowanej operacji, w ramach następujących działań :

- działanie 121 Modernizacja gospodarstw rolnych,
- działanie 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- działanie 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw.

Działanie 121 Modernizacja gospodarstw rolnych

Beneficjenci

Beneficjentami w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych mogą być :

- osoby fizyczne,
- osoby prawne,
- spółki osobowe działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w

momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania. Beneficjentami w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych mogą być :

- osoba fizyczna, która nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest obywatelem kraju Unii Europejskiej), nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy i posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz ma nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- osoby prawne, które spełniają m.in. następujące warunki : są wpisane są do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- spółki osobowe prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, które spełniają m.in. następujące warunki : są wpisane są do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności, oraz co najmniej jeden wspólnik ma odpowiednie kwalifikacje zawodowe.

Typy projektów

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych wspierane są inwestycje materialne i niematerialne służące modernizacji produkcji rolnej, w szczególności

inwestycje materialne:

- budowa lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli,
- zakup lub instalacja maszyn, urządzeń, w tym sprzętu komputerowego,
- zakładanie, modernizacja sadów lub plantacji wieloletnich,
- zakup, instalacja lub budowa elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej, przygotowania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej.

inwestycje niematerialne:

- zakup patentów, licencji, w tym licencji na oprogramowanie,
- usługi związane z przygotowaniem dokumentacji technicznej lub ekonomicznej dotyczącej projektu oraz nadzorem technicznym, związane bezpośrednio z realizacją projektu.

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych zakres kosztów kwalifikowanych obejmuje m.in. koszty budowy, przebudowy, remontu połączonego z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowywania do sprzedaży lub sprzedaży

bezpośredniej produktów rolnych (łącznie ze zlokalizowanymi w tych budynkach pomieszczeniami higieniczno - sanitarnymi) wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej oraz wyposażenia. Koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym azbest), będą kosztami kwalifikowanymi.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 300.000 zł. Do realizacji mogą być przyjęte operacje, których wysokość kosztów kwalifikowanych będzie wynosiła powyżej 20.000 zł. Ograniczenie to nie dotyczy operacji obejmujących wyłącznie wyposażenie gospodarstwa rolnego w urządzenia do składowania nawozów naturalnych (lub projektów związanych z dostosowaniem do norm wspólnotowych).

Maksymalny poziom pomocy jest zróżnicowany i może wynosić odpowiednio :

- 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą (wersja inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą), realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia,
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub Wodnej,
- 60% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia, na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- 75% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą realizowanej w związku z wprowadzeniem w życie Dyrektywy Azotanowej (dotyczy umów zawartych do dnia 30 kwietnia 2006 r.).

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków

i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Modernizacja gospodarstw rolnych" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013.

W ramach działania 121 Modernizacja gospodarstw rolnych pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków w podziale na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie, lecz nie później niż 31 grudnia danego roku.

Do końca lipca 2009 r. przeprowadzone zostały dwa nabory w ramach przedmiotowego działania PROW. Pierwszy nabór odbył się w dniach od 9 listopada do 13 grudnia 2007 r., a drugi w dniach od 21 do 28 kwietnia 2009 r. Nie ma jeszcze wiążących ustaleń dotyczących terminu uruchomienia kolejnego naboru.

Działanie 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentami w ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej może być rolnik, który nie osiągnął wieku emerytalnego lub jego domownik w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników albo małżonek tego rolnika.

Typy projektów

W ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Do kosztów kwalifikowanych projektu, który może być dofinansowany w ramach przedmiotowego działania zalicza się m.in. koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki. W przypadku projektów związanych z turystyką wiejską (w tym agroturystyką) koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki będą także kosztem kwalifikowalnym.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 100.000 zł. Maksymalny poziom pomocy finansowej może wynosić 50% kosztów kwalifikowanych projektu.

W ramach Działania 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

Działanie 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczna już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentem w ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw może być :

- osoba fizyczna, która spełnia m.in. następujące warunki : podejmuje lub wykonuje we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorca, nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest obywatelem kraju Unii Europejskiej, nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy i posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz ma nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- osoba prawna, podejmująca lub prowadząca działalność gospodarczą, spółki prawa handlowego nieposiadające osobowości prawnej oraz wspólnicy spółek cywilnych prowadzący działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorstwa, którzy spełniają m.in. następujące warunki: podejmują lub wykonują we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorcy, są wpisane do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności.

Typy projektów

W ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych.

Do kosztów kwalifikowanych projektów, które realizowane są w działaniu 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw zalicza się koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty nadbudowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją istniejących budynków mieszkalnych wraz z zakupem instalacji technicznej. Koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym wyrobów azbestowych) będą kosztami kwalifikowanymi.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Forma wsparcia

W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalny poziom pomocy finansowej może wynosić 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia. Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw w okresie realizacji PROW nie może przekroczyć 300.000 zł, z tym, że beneficjent może otrzymać dotację w wysokości odpowiednio :

do 100.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 1 lub 2 miejsc pracy,

do 200.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 3 lub 4 miejsc pracy,

do 300.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje co najmniej 5 nowych miejsc pracy.

Jeżeli inwestycja dotyczy wyłącznie działalności związanej z przetwórstwem lub wprowadzeniem do obrotu produktów rolnych, w tym jadalnych produktów leśnych, to pomoc przyznana będzie tylko do wysokości 100.000 zł, przy czym biznesplan musi przewidywać stworzenie co najmniej 1 miejsca pracy.

Liczbę przewidzianych do utworzenia miejsc pracy podaje się w przeliczeniu na pełne etaty średniorocznie, ale ich utworzenie musi być uzasadnione zakresem rzeczowym realizacji.

W ramach działania 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

Kredyt oferowany przez BGŻ we współpracy z ARIMR

Bank BGŻ S.A.
ul. Kasprzaka 10/16,
01-211 Warszawa
tel. (022) 860-40-00,
faks (022) 860-50-00
www.bgz.pl

Bank Gospodarki Żywnościowej (BGŻ) współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych. Podstawą do udzielania przez ARiMR pomocy ze środków krajowych, w tym dopłat do oprocentowania kredytów, jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR. Zasady udzielania dopłat do oprocentowania ustalane są przez ARiMR.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt preferencyjny są :

- osoby fizyczne, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów,
- osoby prawne,
- jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Przedmiot kredytowania

Kredyt może zostać udzielony na działalności wymienione w Wykazie działalności w zakresie rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych wspomaganym przez ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów, zawartym w części i, w grupach :

- uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo - 01.1,
- chów i hodowla zwierząt - 01.2,
- uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (działalność mieszana) - 01.30.Z,
- działy specjalne produkcji rolnej - DS,
- produkcja artykułów spożywczych - podsekcja DA.

Przedmiotem kredytowania w ramach linii o symbolu nIP zgodnie z Warunkami i zasadami udzielania kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych, działach specjalnych produkcji rolnej i przetwórstwie produktów rolnych m.in. mogą być objęte koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych, w tym wyrobów azbestowych, pod warunkiem realizowania inwestycji polegającej na budowie, przebudowie lub remoncie obiektów służących do prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej.

Warunki kredytowania

- oprocentowanie : zmienna, ustalane w oparciu o aktualną stopę redyskonta, nie mniej niż 2%,
- kwota kredytu nie może przekroczyć :

- a) 80% wartości nakładów inwestycyjnych na gospodarstwo rolne i wynosić więcej niż 4.000.000 zł,
 - b) 70% wartości nakładów inwestycyjnych na działy specjalne produkcji rolnej i wynosić więcej niż 8.000.000 zł,
 - c) 70% wartości nakładów inwestycyjnych w przetwórstwie produktów rolnych i wynosić więcej niż 16.000.000 zł,
 - d) łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a i b nie może przekroczyć 8.000.000 zł
 - e) łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a - c nie może przekroczyć 16.000.000 zł
- okres kredytowania : do 8 lat,
 - okres karencji : do 2 lat.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Wnioski kredytowe wraz z planem inwestycji i innymi dokumentami niezbędnymi do określenia zdolności kredytowej można składać w Oddziałach Banku.

Linia KfW5

Bank Ochrony środowiska S.A. oferuje kredyty z linii kredytowej KfW5 (Kreditanstalt für Wiederaufbau), w ramach której finansowane są przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. Podstawą udzielenia każdego rodzaju kredytu jest posiadanie przez wnioskodawcę zdolności do zaciągnięcia kredytu i ustanowienie odpowiednich form zabezpieczenia spłaty kredytu.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP), które nie korzystały do tej pory z finansowania w ramach programu SME Finance Facility (KfW2 i KfW4):

- zatrudniające do 250 pracowników,
- o rocznych obrotach do 40.000.000 euro lub sumie bilansowej do 27.000.000 euro,
- spełniające warunek niezależności UE (nie więcej niż 25% udziałów należy do firmy nie będącej MSP zgodnie z definicją Unii Europejskiej).

Przedmiot kredytowania

W ramach linii KfW5 przedmiotem kredytowania objęte jest unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest, w tym w szczególności :

- budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur azbestowych (zakup i instalacja nowych rur wodociągowych),
- wymiana lub zabezpieczenie powierzchni dachowych lub elewacyjnych z płyt azbestowych.

Warunki kredytowania

- okres kredytowania : min. 5 lat, max. 10 lat (aktualnie do 10.03.2017),
- karencja w spłacie kapitału (nieobowiązkowa) : do 2 lat,
- waluta : euro lub zł,
- maksymalna kwota indywidualnego kredytu : 250.000 euro lub równowartość w zł,
- maksymalny udział KfW5 w finansowaniu projektu wynosi 85%, minimalny wkład własny kredytobiorcy wynosi 15%,
- prowizja przygotowawcza - 0,75% kwoty kredytu,
- minimalna marża odsetkowa : warunki kredytowania są zróżnicowane ze względu na rating podmiotu kredytowania, okres kredytowania oraz rodzaj waluty i są zgodne z obowiązującą Uchwałą Zarządu BOŚ w sprawie oprocentowania środków pieniężnych, kredytów i pożyczek w BOŚ.

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

Kredyt na zakup i montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska

BOŚ oferuje kredyt na zakup i montaż urządzeń służących ochronie środowiska w ramach porozumienia ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska. Klient, ubiegający się o kredyt w ramach porozumienia z dystrybutorem, do usuwania azbestu i montażu nowego pokrycia dachowego powinien wybrać firmę, z którą Bank ma podpisane porozumienie o współpracy.

Podmioty uprawnione

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są osoby fizyczne, przedsiębiorcy oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Przedmiot kredytowania

Przedmiotem kredytowania objęte są koszty demontażu, transportu i unieszkodliwienie azbestu oraz koszty zakupu i położenia nowego pokrycia dachowego.

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie : zmienne, ustalone na podstawie uchwały Zarządu BOŚ, w przypadku zawarcia umowy pomiędzy Bankiem, a sprzedawcą bądź producentem urządzeń, kredyty udzielone na zakupy tych urządzeń mogą być oprocentowane od 1% w skali roku (szczegółowe informacje w Oddziałach Banku),
2. kwota kredytu : do 100% kosztów zakupu i kosztów montażu, przy czym koszty montażu mogą być kredytowane w jednym z poniższych przypadków :
 - a) gdy Sprzedawca, z którym Bank podpisał porozumienie jest jednocześnie Wykonawcą,
 - b) gdy Wykonawca jest jednostką autoryzowaną przez Sprzedawcę, z którym Bank podpisał porozumienie,
 - c) gdy Bank podpisał z Wykonawcą porozumienie dotyczące montażu urządzeń i wyrobów zakupionych wyłącznie na zasadach obowiązujących dla niniejszego produktu,
3. okres realizacji inwestycji : do 6 miesięcy od daty postawienia kredytu do dyspozycji kredytobiorcy,
4. okres kredytowania : do 5 lat.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

Instytucje leasingowe finansujące gospodarkę odpadami:

- BEL Leasing Sp. z o.o.,
- BISE Leasing S.A.,
- Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A.,
- Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Banki komercyjne

Każda osoba fizyczna lub prawna ma możliwość zaciągnięcia kredytu w banku komercyjnym, na warunkach ogólnych, który może przeznaczyć na unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.

Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności oraz Programy operacyjne :

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej istnieje możliwość finansowania inwestycji w ochronie środowiska z Funduszy Strukturalnych oraz Funduszu Spójności, a także możliwość finansowania inwestycji ze Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (priorytet III, poddziałanie 3.3.1. „Rewitalizacja obszarów miejskich”) - inwestycje w skali regionalnej i lokalnej. Ramy przedsięwzięć inwestycyjnych finansowanych w przyszłości ze wspomnianych funduszy określa Narodowa Strategia Rozwoju (2007-2013).

11. Harmonogram usuwania wyrobów azbestowych

W celu ustalenia kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest uzyskano informację od kilku firm posiadających zezwolenie na wytwarzanie tego typu odpadów.

Wykaz podmiotów, które posiadają uregulowany stan formalnoprawny w zakresie wytwarzania odpadów zawierających azbest na terenie Powiatu Strzelecko - Drezdeneckiego znajduje się w **załączniku 4**.

Pod uwagę wzięta została cena demontażu azbestu, pakowanie, transport i utylizacja na składowisku. Na terenie powiatu nie ma składowiska odpadów niebezpiecznych, które miałyby możliwość przyjmowania odpadów azbestowych. Najbliższe tego typu składowisko znajduje się w miejscowości Chróścik, ul. Małszyńska 180, Gorzów Wielkopolski, zarządzane przez Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. z siedzibą w Gorzowie Wielkopolskim na ul. Teatralnej 49.

Obecnie składowisko w Chróściku zaspokaja potrzeby pobliskich powiatów w zakresie przyjmowania odpadów azbestowych.

Ze względu na znaczny stopień wykorzystania kwatery na odpady niebezpieczne, gdzie składowane są odpady azbestowe, Zakład Utylizacji Odpadów uzyskał w dniu 22.05.2006r. pozwolenie na budowę kwatery do składowania odpadów azbestowych (Nr pozwolenia na budowę 206/06). Powierzchnia kwatery została zaplanowana na 5 000 m², a pojemność składowania na 30 000 m³.

Tabela 12. Charakterystyka składowiska w Gorzowie Wlkp. – Chróścik (stan na 30.11.2006 r.)

Numer decyzji lokalizacyjnej	RPiIM.VIII-7331/35/96
Data wydania decyzji lokalizacyjnej	23.01.1996
Numer pozwolenia na budowę	RPiIM.VIII-7351/438/T-391/96
Data wydania pozwolenia na budowę	23.09.1996
Numer decyzji zezwalającej na użytkowanie	ANB.VIII-7358/66/98 GAB/B-7352/26/99/KŁ

Data wydania decyzji zezwalającej na użytkowanie	15.07.1998, 30.08.1999
Data rozpoczęcia eksploatacji	01.1999
Powierzchnia docelowa składowiska w ha	0,4
Pojemność docelowa składowiska w m ³	800
Rodzaj składowiska: komunalne/przemysłowe	K/P
Czy jest wydzielona kwatery do składowania odpadów niebezpiecznych – wymiary	TAK
Rodzaje odpadów niebezpiecznych składowanych w wydzielonej kwaterze	Zgodnie z decyzjami dostępnymi na stronie www.zuo-gorzow.pl
Przebieg ekologiczny- rok ostatniego przeglądu	-
Instrukcja eksploatacji wysypiska (tak, nie)	TAK
Dotychczasowe nagromadzenie w Mg (na dzień: 30.11.2006)	1 200
Dotychczasowe nagromadzenie w m ³ (na dzień: 30.11.2006.)	413
Przewidywany okres eksploatacji (podać rok)	2007 r.1
Pojemność wykorzystana ogółem [m ³]	ok. 700
Numer decyzji o strefie / Data wydania decyzji o strefie	- / -
Szerokość strefy w m / Szerokość zieleni izolacyjnej	- / -
Typ uszczelnienia i wymiary [naturalne / sztuczne]	sztuczne
Ogrodzenie	TAK
Kompaktor- typ i ilość / Spychacze- typ i ilość	1 / -
Inny sprzęt- typ i ilość	Ładowarki x 3, C-914 + HDS. x 1
Waga-typ i ilość	Waga samoch. płytowa, typ P35
Brodzik	NIE /płytkowa myjka samochodowa/
Piezometry- ilość	7
Czy stosuje się segregację odpadów- jakie odpady	TAK, odpady komunalne
Boksy na wysegregowane odpady- ilość	6
Prasy, belownice, etc	dwie prasy do surowców typu PR60Ta nacisk 60Mg, prasa do odpadów o nacisku 100Mg
Ujęcie odcieków- rodzaj	Zbiornik ewaporacyjny
Ujęcie biogazu- rodzaj	Kominki odgazowujące
Wykorzystanie biogazu- moc agregatorów	brak
Monitoring (monitorowane elementy środowiska)	Wody podziemne, powietrze, gaz składowiskowy, gleba, odcieki, skład masy i struktury składowiska, stopień osiadania składowiska opady atmosferyczne

Źródło: Program Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest na terenie Województwa Lubuskiego

Poniżej przedstawiono pozostałe składowiska znajdujące się w pobliżu województwa lubuskiego, gdzie można kierować wyroby azbestowe.

woj. wielkopolskie

- Składowisko odpadów niebezpiecznych w Koninie ul. Sulańska 11,

woj. zachodniopomorskie

- Składowisko w miejscowości Dalsze, Gmina Myślibórz zarządzający EKO-MYŚL Sp. z o.o.
- Zakład Odzysku Odpadów, Sianów gmina Sianów zarządzający Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Koszalinie

woj. dolnośląskie

- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebiczu zarządzający Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o. w Polkowicach
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Marcinowie zarządzający Gmina Trzebnica
- Składowisko Odpadów Przemysłowych, Wałbrzych zarządzający Mo-BRUK J. Mokrzycki Sp. K.

Oplaty za usunięcie płyt azbestowo-cementowych zależą od paru czynników, m.in. ilości jednorazowo usuwanych płyt, wysokości budynku, jednostki koordynującej zadanie. Koszty rysują się inaczej dla właścicieli prywatnych i samorządów, dlatego należy ustalić je indywidualnie z firmą, która będzie za to zadanie odpowiedzialna. Poniżej przedstawiono jedynie przykładowe koszty podane przez firmy ujęte w załączniku – kolejność przypadkowa, by nie sugerować się wyborem firmy.

Tabela 13. Koszty usunięcia 1 m² płyt azbestowo-cementowych (demontaż, pakowanie, transport, utylizacja)

Firma*	Cena usług zł netto
Firma 1	25
Firma 2	27-30
Firma 3	26
Firma 4	30-35
Firma 5	27

*ceny w firmach ujętych w załączniku

Również koszty utylizacji kształtują się na podobnych warunkach jak koszty utylizacji i powinny zostać ustalone indywidualnie.

Tabela 14. Koszt utylizacji na składowiskach

Składowisko*	Cena utylizacji zł/t

	netto
Składowisko 1	400
Składowisko 2	450

*cena ustalana jest indywidualnie w zależności od ilości składowanego azbestu

Średni koszt usunięcia 1m² płyty cementowo-azbestowej wynosi ok. **25 zł netto**. Na kwotę tę składa się:

- cena demontażu, zapakowania płyt : **10 zł/m²** ,
- transport : **7 zł/m² (100km)**,
- utylizacja na składowisku : **8 zł/m²** .

Przy utylizacji dużych ilości azbestu cena podlega negocjacji.

Cena demontażu uzależniona jest również od wysokości budynku, gdyż przy zabudowie wysokiej konieczne jest rozstawienie rusztowań, co także wiąże się z dodatkowymi kosztami.

Przybliżony łączny koszt usunięcia wyrobów azbestowo-cementowych z terenu Powiatu Strzelecko - Drezdeneckiego wynosi zatem :

$$518\ 938,5\ m^2 \times 25\ zł/m^2 = 12\ 973\ 462,5\ zł\ netto$$

Poniższa tabela przedstawia harmonogram rzeczowy programu.

Tabela 15. Harmonogram rzeczowy na lata 2010 – 2032

Lp.	Zadanie	Rola powiatu	Termin realizacji
1.	Informowanie i edukacja mieszkańców poszczególnych gmin (właścicieli, zarządców i użytkowników budynków) o szkodliwości azbestu i zasadach usuwania wyrobów zawierających azbest.	Inicjowanie działań informacyjnych skierowanych do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i budowli zawierających azbest. Prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej w: lokalnych gazetach, telewizji, na stronie WWW gmin i starostwa, w formie ulotek, broszur, plakatów na tablicach ogłoszeń (w Urzędach Gmin, szkołach, ośrodkach zdrowia), Organizacja szkoleń dla pracowników Urzędów, Uczestnictwo w konkursach („Polska bez azbestu”), Organizacja konferencji, szkoleń, wystaw, warsztatów. Współpraca z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz informowanie mieszkańców posiadających wyroby azbestowe do składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów azbestowych do Wójta w przypadku osób fizycznych, w przypadku podmiotów gospodarczych – informowanie wojewody. Zorganizowanie spotkań z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów azbestowych,	2010-2032

		informowanie mieszkańców podjętych działaniach w sprawie usunięcia wyrobów azbestowych. Działania edukacyjno-informacyjne: o przepisach regulujących postępowanie z wyrobami zawierającymi azbest, dokumentach, które należy wypełnić, żeby spełnić obowiązek inwentaryzacyjny; procedurach usuwania, zabezpieczenia, wywożenia i unieszkodliwiania azbestu; firmie mającej prawo wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu na terenie gminy; możliwościach dofinansowania.	
2.	Opracowanie Programów Usuwania Azbestu przez Gminy Stare Kurowo i Zwierzyn. Szczegółowa inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest poprzez wypełnienie przez właścicieli/zarządców obiektów budowlanych „informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu” oraz „arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Złożenie ich do właściwego organu: -Burmistrza /Wojewody/ (informacja o rodzaju i miejscu występowania) -Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego (ocena stanu).	Przy okazji zbierania informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu przygotowanie wzorów arkuszy oceny i stanu i udostępnienie ich na stronach internetowych Starostwa Powiatowego	2010-2012
3.	Przygotowanie bazy danych o wyrobach zawierających azbest.	Uzupełnienie i bieżąca aktualizacja Wojewódzkiej Bazy Wyrobów Zawierających azbest (WBDA) na podstawie przeprowadzonych inwentaryzacji przez gminy i danych dostarczonych przez mieszkańców w postaci informacji o wyrobach zawierających azbestowych i miejscu ich wykorzystania oraz od Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego; Sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów w układzie trzech grup pilności. Przekazanie informacji o rodzajach, ilości i miejscach występowania azbestu marszałkowi. Ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu.	2010-2032
4.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest.	Mobilizowanie właścicieli i zarządców budynków do usunięcia wyrobów azbestowych poprzez system pomocy finansowej i działalność edukacyjno-informacyjną.	2010-2032
5.	Pomoc w finansowaniu przedsięwzięć związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych.	Coroczne zabezpieczanie środków w funduszach ochrony środowiska na inwestycje związane z usuwaniem azbestu. Pomoc w poszukiwaniu innych źródeł finansowania właścicielom i zarządcom na wymianę pokryć dachowych.	2010-2032
6.	Coroczne sprawozdanie z realizacji Programu przy uwzględnieniu podanych w Programie wskaźników monitorowania.	Zbieranie informacji zwrotnych od gmin, właścicieli i zarządców w postaci ankiet i przeprowadzanych wizji lokalnych; na ich podstawie opracowanie wskaźników monitorowania i przekazanie informacji Wojewodzie.	2010-2032
7.	Eliminacja możliwości powstawania	Przede wszystkim zapewnienie mieszkańcom	2010-2032

	„dzikich” wysypisk z odpadami azbestowymi.	pomocy finansowej na usuwanie azbestu; edukacja ekologiczna; bieżący monitoring usuwania azbestu z gmin, wizje lokalne, współpraca z WIOŚ.	

Ze względu na dużą skalę występowania wyrobów azbestowych na terenie gmin Powiatu Strzelecko - Drezdeneckiego, władzom zaleca się pozyskanie dofinansowania usuwania azbestu z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej lub pozyskać środki ze źródeł zewnętrznych by do 31 grudnia 2032 r. całkowicie usunąć azbest z obszaru Polski.

12. Wytyczne dotyczące przepisów BHP w zakresie bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych

Wyroby zawierające azbest znajdujące się w budynkach nie są samoczynnym zagrożeniem dla jego mieszkańców, nie muszą być bezwzględnie usuwane z obiektu. Ważne jest, aby były one prawidłowo eksploatowane, tj. zgodnie ze swoim przeznaczeniem i zgodnie z zaleceniami dotyczącymi użytkowania wyrobów azbestowych lub ich opisem technicznym, ewentualnie gwarancją. W celu przedłużenia użytkowania wyrobów zawierających azbest i zachowania ich dobrego stanu możliwa jest impregnacja lub pomalowanie. Dotyczy to tylko wyrobów, które są w dobrym stanie technicznym i których powierzchnia jest czysta. Są to mimo wszystko rozwiązania tymczasowe, gdyż jedynie przesuwają w czasie istniejący problem, nie rozwiązując go. Z kolei wyroby typu : izolacje azbestowe, tektury, sznury itp. oraz wyroby znajdujące się wewnątrz obiektów, zwłaszcza wyroby w obiektach systematycznie użytkowanych, należy bezwarunkowo usunąć.

Właściciel (zarządca) obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest powinien dokonać ich przeglądu technicznego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649 z późn. zmianami) oraz Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192 poz. 1876 z późn. zmianami).

Wszelkie prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest należy dokonywać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, rozdz. 4 “Postępowanie poprzedzające rozpoczęcie robót budowlanych”, rozdz. 5 “Budowa i oddawanie do użytku obiektów budowlanych”.

W przypadku konieczności usunięcia elementów zawierających azbest z obiektów budowlanych, inwestor musi przestrzegać przepisów Prawa Budowlanego oraz przepisów specjalnych dotyczących azbestu.

Inwestor jest zobowiązany do zorganizowania procesu budowy, z uwzględnieniem zawartych w przepisach zasad bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, a w szczególności zapewnienie :

- opracowania projektu budowlanego i stosownie do potrzeb innych projektów,
- objęcia kierownictwa budowy przez kierownika budowy,
- opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
- wykonania i odbioru robót budowlanych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych – art. 18 ust. 1 Ustawy z dnia 6 maja 2010 r o zmianie ustawy – Prawo budowlane.

Jeżeli przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest nie wystąpi naruszenie ani wymiana fragmentów konstrukcji budynku oraz gdy nie ulegnie zmianie wygląd elewacji, to pozwolenie na budowę, będące jednocześnie pozwoleniem na rozbiórkę, nie jest wymagane. W przeciwnym wypadku uzyskanie takiego pozwolenia jest konieczne.

Prace mające na celu usunięcie azbestu z obiektu budowlanego, powinny być poprzedzone zgłoszeniem tego faktu właściwemu organowi administracji architektoniczno - budowlanej na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem robót.

Tylko przedsiębiorcy posiadający odpowiednią decyzję sankcjonującą wytwarzanie odpadów niebezpiecznych mogą wykonywać prace związane z usuwaniem azbestu. Wykonanie prac przez inwestora we własnym zakresie także wymaga uzyskania takiej decyzji. Wykonawca prac zobowiązany jest sporządzić szczegółowy plan prac, który zawiera przede wszystkim :

- ilość wytworzonych odpadów,
- identyfikację rodzaju azbestu,
- klasyfikację wytworzonego odpadu,
- warunki ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy.

W celu zapewnienia warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania, wykonawca prac obowiązany jest do :

- 1) izolowania od otoczenia obszaru prac przez stosowanie osłon zabezpieczających przenikanie azbestu do środowiska;
- 2) ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla osób pieszych, nie mniejszej niż 1 m, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska;

- 3) umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: "Uwaga! Zagrożenie azbestem"; w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: "Uwaga! Zagrożenie azbestem - krokidolitem";
- 4) zastosowania odpowiednich środków technicznych ograniczających do minimum emisję azbestu do środowiska;
- 5) zastosowania w obiekcie, gdzie prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia;
- 6) codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro;
- 7) izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac, w szczególności izolowania pomieszczeń w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- 8) stosowania zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu (komora dekontaminacyjna), przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń;
- 9) zapoznania pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy pracach z wyrobami zawierającymi azbest lub ich przedstawicieli z planem prac, a w szczególności z wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie wykonywania prac.

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest prowadzi się w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia poprzez :

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy;
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe;
- odspajanie materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze;
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy, w miejscach prowadzonych prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit;
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Wykonawca usuwający azbest zobowiązany jest złożyć właścicielowi/zarządcy nieruchomości pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonanych prac i oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego. Oświadczenie to przechowuje się przez okres co najmniej 5 lat. Ponadto, wykonawca pakuje i przygotowuje odpady azbestowe do transportu.

Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest, należy wykonać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez :

- 1) szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1.000 kg/m³;
- 2) zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³;
- 3) szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- 4) utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowywania do transportu;
- 5) oznakowanie opakowań;
- 6) magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Odpady może przekazać tylko podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych i transportu tych odpadów. Prawidłowość wykonywanych działań w tym zakresie powinna być potwierdzona kartami ewidencji i przekazania odpadów.

Poniżej przedstawiono sposób prawidłowego postępowania przy usuwaniu, demontażu i rozbiórce elementów azbestowych

Rysunek 3. Usuwanie wyrobów azbestowych :

Rysunek 4 .Przygotowanie wyrobów azbestowych do transportu :

Przykłady budynków z wyrobami azbestowymi:

Rysunek 5. Pokrycie dachu eternitem

Rysunek 6. Ściana boczna budynku z płyt cementowo-azbestowych :

Rysunek 7. Znaczne uszkodzenia powierzchni azbestowych płyt falistych na dachu budynku :

Rysunek 8. Przykład dzikiego wysypiska odpadów azbestowych :

14. Podsumowanie

Nadrzędnym celem „Programu usuwania azbestu ... ” jest wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gmin wchodzących w skład Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego spowodowanych azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Osiągnięcie tego celu jest związane z bezpiecznym usunięciem wszystkich wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie poszczególnych gmin. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z zapisami krajowego programu, powinien być zakończony w 2032 roku.

Usuwanie azbestu i wyrobów go zawierających jest kosztownym przedsięwzięciem. Całkowity koszt usunięcia azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu szacowany jest na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji na kwotę 12 973 462,5 zł netto.

Realizacja Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego będzie procesem długofalowym ograniczonym możliwościami finansowymi, zarówno samorządu jak i mieszkańców.

15. Załączniki

Załącznik 1. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 162, poz. 1089)

WZÓR

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹⁾:

.....

Numer działki ewidencyjnej²⁾:

.....

Numer obrębu ewidencyjnego²⁾:

.....

Nazwa, rodzaj wyrobu³⁾:

.....

Ilość wyrobów⁴⁾:

.....

Data sporządzenia poprzedniej oceny⁵⁾:

.....

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wentylacji pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	

1	2	3	4
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/Instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stale lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nie użytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
SUMA PUNKTÓW OCENY			
STOPIEŃ PILNOŚCI			

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I od 120 punktów
wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

Stopień pilności II od 95 do 115 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

Stopień pilności III do 90 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
Oceniający
(nazwisko i imię)

.....
Właściciel/Zarządca
(podpis)

.....
(miejscowość, data)

.....
(adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:

- ¹⁾ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.
- ²⁾ Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.
- ³⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.
- ⁴⁾ Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m², m³, mb).
- ⁵⁾ Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena”.

Załącznik 2. Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich występowania

(Dz.U.03.192.1876)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres
.....
.....
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
 - a) osoba prawna - nazwa, adres
 - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
3. Tytuł własności
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
5. Ilość (m², tony)³⁾
6. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾
7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
 - a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾
 - b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji
8. Inne istotne informacje o wyrobach⁶⁾
.....

.....
(podpis)

Data

Objaśnienia:

*) Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).

⁴⁾ Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.

⁵⁾ Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.

⁶⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

**Załącznik 3. Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało
zakończone**

(Dz.U.03.192.1876)

(wzór)

**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO
ZAKOŃCZONE**

1. Miejsce, adres
2. Właściciel/zarządca^{*)}:
 - a) osoba prawna - nazwa, adres,
 - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres
3. Tytuł własności
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
5. Ilość (m², tony)³⁾
6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów
7. Planowane usunięcia wyrobów:
- a) sposób
- b) przez kogo
- c) termin
8. Inne istotne informacje⁴⁾

.....
(podpis)

Data

Objaśnienia:

*) Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).

⁴⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjny

Załącznik 4. Wykaz podmiotów uprawnionych do prowadzenia prac związanych z azbestem na terenie Powiatu Strzelecko – Drezdeneckiego

dot. : odpadów o kodach :

- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - Materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Lp.	NAZWA	ADRES I TELEFON	KOD ODPADÓW WRAZ Z ILOŚCIĄ PRZEWIDZIANĄ DO WYTWORZENIA [Mg/rok]
1.	„Sanbud” Przedsiębiorstwo Handlowo - Usługowe	ul. Boh. Warszawy 76/2, 74 – 300 Myślibórz	17 06 05* - 104
2.	Kastor – Tomasz Janiszewski	ul. Kolonia 19b/2, 67 – 321 Leszno Górne	17 06 05* - 100
3.	Przedsiębiorstwo Robót Termoizolacyjnych i Antykorozyjnych TERMOEXPORT	ul. Żurawia 24/7, 00 – 515 Warszawa	17 06 01* – 100 17 06 05* – 100
4.	Ekochem – Ekoservice Sp. z o.o.	al. Kościuszki 99, 90 – 441 Łódź	17 06 01* – 400 17 06 05* – 100
5.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe Abba – Ekomed Sp. z o.o.	ul. Poznańska 152, 87 – 100 Toruń	17 06 01* - 800 17 06 05* - 800
6.	Centrum Gospodarki Odpadami, Azbestu i Recyklingu „CARO”	ul. Zamoyskiego 51 22 – 400 Zamość	17 06 01* - 100 17 06 05* - 100
7.	ALGADER HOFMAN Sp. z o.o.	ul. Wólczyńska 133, budynek 11B, 01 – 919 Warszawa	17 06 01* - 800 17 06 05* - 199
8.	Usługi Remontowo – Budowlane Roman Dębicki	Jenin, ul. Słoneczna 4, 66 – 450 Bogdaniec	17 06 01* - 500 17 06 05* - 500
9.	„GAJAWI” P.P.H.U. Gabriel Rogut	ul. Odyńca 24, 93- 150 Łódź	17 06 01* - 500 17 06 05* - 1500
10.	„GAJAWI” P.P.H.U. Gabriel Rogut	Ul. Kopernika 56/60, 90 – 553 Łódź	17 06 01* – 500 17 06 05* – 1500
11.	„ALBEKO” Singer Spółka Jawna	87-510 Kotowy, gmina Skrwilno	17 06 01* - 200 17 06 05* - 500
12.	P.H.U. „Juko” Szczukocki Jerzy	ul. 1 Maja 25, 97-300 Piotrków Trybunalski	17 06 01* - 200 17 06 05* - 200
13.	Spe- Bau Spółka z o.o. Specjalistyczne prace budowlane	ul. Mielecka 21/1, 53- 401 Wrocław	17 06 01* - 100 17 06 05* - 200
14.	P.P.H.U. „EKO- MIX”	ul. Grabiszyńska 163, 50-950 Wrocław	17 06 01* - 250 17 06 05* - 250
15.	Zakład Remontowo – Budowlany „Ambroży” Spółka Jawna – Wiesława Śliwińska, Kazimierz Ambroży	Ul. Meissnera 1/3, lok. 222, 03 – 982 Warszawa	17 06 01* - 300 17 06 05* - 300
16.	BUDROOF s.c. Irena Kamecka, Krzysztof Kamecki	Al. Zjednoczenia 102 65 – 021 Zielona Góra	17 06 01* - 20 17 06 05* - 80
17.	AM Trans Progres Sp. z o.o.	Ul. Sarmacka 7, 61 – 616 Poznań	17 06 01* - 900 17 06 05* - 500

18.	Zakład Usług Technicznych „ZAK” Wacław Zakęś	ul. Kutrzeby 1/35, 66 – 400 Gorzów Wielkopolski	17 06 01* - 400 17 06 05* - 400
19.	E – PIK Usługi Ekologiczne Sp. z o.o.	ul. Grunwaldzka 269/1, 60 – 179 Poznań	17 06 01* - 25 17 06 05* - 250
20.	Transport – Metalurgia Sp. z o.o.	Ul. Reymonta 62, 97 – 500 Radomsko	17 06 01* - 2000 17 06 05* - 5000
21.	Przedsiębiorstwo Budownictwa Łądowego MJ Sp. z o.o.	Reguły, ul. Graniczna 6, 05 – 816 Michałowice	17 06 01* - 300 17 06 05* - 100
22.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe Export – Import „PA-BEX”	Ul. Kamienna 35, 67 – 100 Nowa Sól	17 06 01* - 600 17 06 05* - 500
23.	Przedsiębiorstwo Budowlano – Us ługowe „LECHBUD” Sp. z o.o.	ul. Andrzeja Struga 82 b 70 – 777 Szczecin	17 06 01* - 600 17 06 05* - 600
24.	Ekologia Fair Play Plawko - Grzegorz	ul. Mickiewicza 2, 74 – 400 Dębno	17 06 01* - 100 17 06 05* - 150
25.	Firma Remontowo – Budowlana „UTIL” Stanisław Zaclona	Ryczówek ul. Dolna 8 32 – 310 Klucze	17 06 01* - 50 17 06 05* - 250
26.	„RICARDO” Ryszard Droszcz	Ul. Górnicza 35. 59 – 900 Zgorzelec	17 06 01* – 100 17 06 05* – 50
27.	M&P Michał Młyńczak	Smogóry, 69 – 220 Ośno Lubuskie	17 06 01* – 80 17 06 05* – 100
28.	„AZBE” Jacek Gramera	ul. Konstruktorów 36/15, 65 – 119 Zielona Góra	17 06 01* – 150 17 06 05* – 150
29.	MULTI TECH	72 – 005 Przeclaw 66/5	17 06 01* – 500 17 06 05* – 500
30.	AK NOVA Sp. z o.o.	ul. Ostrowska 42, 63 – 430 Odolanów	17 06 01* – 300 17 06 05* – 100
31.	EXITO Grzegorz Marek	Ul. Bema 9B/20, 66 – 400 Gorzów Wielkopolski	17 06 01* – 500 17 06 05* – 500
32.	MIRTECH Miron Skrzeczkowski	Sarbka 2, 64 – 100 Czarnków	17 06 01* – 100 17 06 05* – 200
33.	Krzysztof Gąsior, Usługi Transportowe	Gościwiec 103 A, 66 – 542 Zwierzyn	17 06 01* 17 06 05*
34.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowo – Handlowe Leon Tołkacz	Sarbiewo 3, 66 – 542 Zwierzyn	17 06 01* 17 06 05*
35.	„KLIMBUD” Hanna Leszczyn - Klimek	Lipie Góry ul. Leśna 2, 66 – 500 Strzelce Krajeńskie	17 06 01* – 400 17 06 05* – 400
36.	Zakład Usług Remontowo – Budowlanych „BS” Bolesław Studencki	Ul. Błotna 56 66 – 400 Gorzów Wielkopolski	17 06 01* – 700 17 06 05* – 700
37.	Usługi Transportowo – Sprzętowe Eugeniusz Sywiec	Górecko 46, 66 – 542 Zwierzyn	17 06 01* 17 06 05*

UWAGA

Zgodnie z ustawą z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dnia 25 lutego 2010 r.) wszyscy przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na prowadzenie prac związanych z azbestem mogą prowadzić działalność w dotychczasowym zakresie do 31.12.2010 r. Po tym okresie, aby prowadzić dalej działalność są zobowiązani do uzyskania nowych pozwoleń.